

Det handlar om tur

En kvalitativ studie av rättsprocessen vid kvinnofridsbrott

Lina Andréasson
Frida Lannemyr

Socialhögskolan
Lunds universitet
SOLX63
Ht-07

Handledare: Staffan Blomberg

Abstract

The purpose of this essay was to examine the experience of the judicial process concerning domestic violence from the perspectives of abused females and from some of the authorities and organisations which meet these women. The essay investigated several views of the judicial process in order to obtain a wide perspective. It responded to the following questions:

- How are abused women treated by the authorities and organisations?
- Are there enough resources and knowledge among the authorities and organisations?
- Is there any collaboration between the authorities and organisations which the female meets in the judicial process and if so, how does it look like?
- What does the aspect of security of person look like for the women which have been exposed to domestic violence?
- What in the judicial process is important for the women's ability to move on in her life after experiences of violence in a relationship?

This study was based on a qualitative method, where the interviews constituted of empirical material. The essay was based on interviews with two females who have experiences of violence in a relationship, two social workers from Kvinnojouren in Lund, two social workers from Kriscentrum in Lund, one lawyer, one prosecutor, one policeman and one social worker from Kvinnoforum in Lund. For better understanding the interviews have been complemented with theoretical studies.

Our result showed that the individual person you meet in an organisation is important for how a woman understands the judicial process. In addition it also demonstrated that knowledge in each organisation is very important in the work with abused females because of the complexity in the relation between male and female. The study stressed the importance of cooperation between the social instances for providing the best help for abused females. Our respondents discussed the problem with the burden of evidence in these judicial processes. In one way it has to be a security of person and therefore it is important that evidence is required so that no innocent will be penalised. However, the requirements of evidence also result in abused females that do not report the crime. In the relation between a professional and a client we could see a power configuration even though the professionals believed there was none. However, the females understood this unequal relation in power. The essay furthermore showed that the treatment of the authorities and organisations and the females understanding that she is being believed are important factors for her ability to move on with her life.

Key words: social problems, domestic violence, judicial process, authorities and organisations

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	2
PROBLEMFÖRMULERING	3
SYFTE.....	4
FRÅGESTÄLLNINGAR.....	4
METOD	5
URVAL	5
FLEXIBILITET	6
BORTFALL.....	6
AVGRÄNSNING.....	6
INTERVJUSITUATIONEN	6
INTERVJUGUIDE	8
STANDARDISERING OCH STRUKTURERING.....	8
RELIABILITET OCH VALIDITET	9
FÖRFÖRSTÅELSE	9
ETISKA ÖVERVÄGANDEN	10
ANALYSARBETE.....	10
ANSVARSFÖRDELNING AV UPPSATTSARBETET	11
PRESENTATION AV INTERVJUPERSONERNA	12
RÄTTSPROCESSEN	14
TIDIGARE FORSKNING	17
MÄNS VÅLD MOT KVINNOR I NÄRA RELATIONER.....	17
RÄTTSSYSTEMET.....	19
PRESENTATION AV UNDERSÖKNINGEN	20
BEMÖTANDE	20
BETYDELSEN AV DEN ENSKILDA YRKESPERSONEN.....	24
MAKTASPEKTEN	26
”JAG ORKAR INTE VARA NÅGOT OFFER” -MARIA	27
RESURSER OCH KUNSKAP	29
RESURSER	29
KUNSKAP	30
<i>Den kulturella aspekten</i>	32
SAMVERKAN	34
RÄTTSSÄKERHET	36
ATT ANMÅLA, INGEN SJÄLVKLARHET	36
BEVISNING	38
LIVET EFTER MISSHANDELN	41
SAMMANFATTNING	44
SLUTDISKUSSION	47
REFERENSER	51
BILAGA 1	54
BILAGA 2	56

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till Agneta Idborn på Kriscentrum för kvinnor i Lund som har hjälpt oss att förmedla kontakter med våra intervjupersoner, samt till Lotta Green Dahlberg på Socialförvaltningen i Lunds kommun som har varit behjälplig med information. Vi vill även tacka de intervjupersoner som har ställt upp och delat med sig av sina kunskaper och erfarenheter, vilka varit ovärderliga för oss i vårt uppsatsarbete. Ett speciellt tack till Maria och Josefin som på ett öppenhärtigt sätt låtit oss få ta del av deras erfarenheter.

Till sist vill vi tacka vår handledare Staffan Blomberg som har varit ett stort stöd och hjälpt oss med vårt arbete.

Lund, januari 2008

Lina Andréasson

Frida Lannemyr

Problemformulering

Mäns våld mot kvinnor är ett stort samhällsproblem som dessutom medför höga ekonomiska kostnader (Eliasson & Ellgrim, 2006). I Sverige har nästan varannan kvinna efter sin 15-års dag utsatts för våld av en man (Lundgren et al., 2001). Förövaren har oftast en nära relation till kvinnan (Eliasson & Ellgrim, 2006). Att det idag är många kvinnor som lever i relationer där det förekommer våld och kränkningar är ett faktum. En kartläggning över omfattningen av mäns våld mot kvinnor i nära relationer visar att 35 % av kvinnorna i Sverige har erfarenheter av fysiskt eller sexuellt våld från en tidigare partner. 11 % har blivit utsatta för fysiskt eller sexuellt våld från sin nuvarande partner varav 5 % har blivit utsatta för våld under senaste året. (Lundgren et al., 2001) År 2006 anmäldes 18 353 fall av misshandel mot en kvinna, 15 år eller äldre, där kvinnan är bekant med gärningsmannen. 2 585 av dessa anmälningar gjordes i Skåne. (BRÅ) Mörkertalet i brottsstatistiken är dock stort då endast omkring 25 % av dem som utsatts för våld av en närstående man anmäler detta. (Eliasson & Ellgrim, 2006) Av de kvinnor som faktiskt anmäler är det få anmälningar som leder till en fällande dom. En av anledningarna till detta är att brottet är svårt att bevisa. (SOU 2004:121)

I Socialtjänstlagen fastställs att det är samhället och i nedstigande led kommunen som har det yttersta ansvaret för att kvinnor som utsatts för våld får hjälp och stöd.

”Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.” (SoL 5 kap. 11 §)

Eftersom mäns våld mot kvinnor är ett omfattande samhällsproblem är det upp till samhället att se till att de resurser som krävs finns för att kunna bemöta och hjälpa de människor som behöver det. I arbetet med mäns våld mot kvinnor är flera aktörer inblandade, exempelvis rättsväsendet, hälso- och sjukvården och Socialtjänsten. (Eliasson & Ellgrim, 2006)

En vanlig uppfattning är att en fungerande samverkan mellan de myndigheter och organisationer som finns representerade i arbetet är viktig för att arbetet med de utsatta kvinnorna ska fungera så bra som möjligt (Eliasson & Ellgrim, 2006). Andra faktorer som kan vara viktiga för att rättsprocessen kring kvinnorna ska fungera på ett bra sätt kan vara att myndigheterna och organisationerna kring kvinnan har tillräcklig kunskap och goda resurser och att man bemöter kvinnan på ett bra sätt.

Vi har en föreställning om att den organisering som finns omkring den enskilda kvinnan i rättsprocessen är central. För att få en bättre helhetsbild av rättsprocessen ser vi därför en vinning med att inte enbart undersöka våldsutsatta kvinnors perspektiv utan även hur de myndigheter och organisationer som omger kvinnan i rättsprocessen upplever denna. Vad vi avser med rättsprocessen är all den kontakt en kvinna har med myndigheter och organisationer i samband med att hon blivit utsatt för våld av en närstående man. Vår uppfattning är att inte enbart de rent juridiska kontakterna är viktiga för kvinnan under rättsprocessen, utan även de myndigheter och organisationer som har en mer stödjande funktion. Därmed blir inte bara rättsväsendets representanter viktiga i vår undersökning, utan även andra professionella.

Syfte

Vårt syfte är att belysa upplevelsen av rättsprocessen från två olika håll. Vi vill undersöka dels hur den upplevs av de våldsutsatta kvinnorna, dels hur den upplevs av de myndigheter och organisationer som finns kring kvinnan i rättsprocessen.

Frågeställningar

För att kunna besvara vårt syfte använder vi oss av följande frågeställningar:

- Hur bemöts våldsutsatta kvinnor av myndigheter och organisationer?
- Finns det tillräckliga resurser och kunskaper hos myndigheter och organisationer för att bedriva ett gott arbete med våldsutsatta kvinnor?
- Finns det någon samverkan mellan de myndigheter och organisationer som kvinnan möter i rättsprocessen och hur ser denna i så fall ut?
- Hur ser rätts säkerhetsaspekten ut för de kvinnor som utsatts för kvinnofridsbrott?
- Vad i rättsprocessen är viktigt för att kvinnan ska kunna gå vidare i livet efter att blivit utsatt för våld i en nära relation?

Metod

För att besvara våra frågeställningar har vi valt att använda oss av en kvalitativ metod i form av intervjuer. Denna metod fångar bäst upp det vi är ute efter, det vill säga att undersöka människors upplevelse av rättsprocessen när det gäller kvinnofridsbrott. Enligt Trost (2005) är en kvalitativ studie att föredra när syftet är att förstå människors upplevelser och finna mönster i dessa.

Urval

Vi har gjort tio intervjuer och har sammanlagt intervjuat elva personer. Intervjupersonerna utgörs av två kvinnor som själva har erfarenhet av att gå igenom en rättsprocess, två socionomer från Kriscentrum för kvinnor, en polis, en åklagare, en advokat, en representant från Kvinnoforum, två socionomer från Kvinnojouren samt en socialsekreterare från Socialförvaltningen.

Enligt Repstad (1999) är det viktigt att välja ut intervjupersoner som man anser kunna tillföra intressant kunskap i relation till sina frågeställningar. För att intervjuerna ska kunna ge en bred bild, är det även viktigt att välja ut intervjupersoner som har olika erfarenheter av undersökningsområdet. Holme & Solvang (1997) uttrycker detta som att urvalet ska ha en variationsbredd. Detta betyder dock inte att den bild man får genom intervjuerna är generaliserbar i den bemärkelsen att den blir statistiskt representativ (Repstad, 1999). Agneta Idbohrn på Kriscentrum för kvinnor i Lund har hjälpt oss att komma i kontakt med intervjupersonerna vilket givetvis har underlättat vårt arbete. Hon har en överblick över vilka myndigheter och organisationer som finns representerade i rättsprocessen vid kvinnofridsbrott, något vi själva saknade i början av vår studie. Repstad menar att det kan innebära problem om man använder sig av till exempel en chef eller ledare till hjälp att rekrytera intervjupersoner inom dennes organisation. Chefen skulle då kunna välja ut till exempel personer vars åsikter denna vill ska komma till uttryck. (Repstad, 1999) Även om vår kontakt på Kriscentrum varken är chef eller arbetar inom samma organisation som våra intervjupersoner, med undantag av två, finns givetvis risken av att hennes val av intervjupersoner är påverkade av olika faktorer. Hon kan ha rekommenderat oss personer hon exempelvis anser vara enkla att samarbeta med eller personer som enbart har en positiv bild av hur hennes egen organisation arbetar.

Flexibilitet

Holme och Solvang (1997) menar att det är viktigt att vara flexibel när man arbetar med kvalitativa metoder. Detta gäller i relation till frågorna och dess ordning, men även när man genom intervjuarbetet får nya erfarenheter och kunskap som påverkar förståelsen av undersökningsämnet. Under intervjuarbetets gång upptäckte vi att många av våra respondenter talade om Socialförvaltningen som en aktiv aktör i processen. Detta är en instans vi till en början inte uppfattat ha en central roll och därmed hade vi inte tänkt intervjua någon därifrån. Våra intervjupersoner gav oss däremot en bild av att Socialförvaltningen är viktig. För att få en mer heltäckande bild av hur rättsprocessen uppfattas valde vi därför att även intervjua en socialsekreterare från denna myndighet.

Bortfall

En dryg vecka innan uppsatsen skulle tryckas upp, stötte vi på ett hinder. Den intervjuperson vi intervjuat från Socialförvaltningen ville inte längre ställa upp med sin medverkan och krävde därmed att hennes namn och de uppgifter hon lämnat ströks från uppsatsen. Detta har givetvis påverkat vår uppsats i den bemärkelsen att vi saknar denna intervjupersons syn på rättsprocessen.

Avgränsning

Vi har valt att fokusera vår undersökning på misshandlade kvinnor även om vi är medvetna om att även män blir utsatta för relationsvåld. Vi har även begränsat vår undersökning till att gälla själva brottmålet, det vill säga misshandeln mot kvinnan, trots att kvinnofridsbrott ofta leder till även andra processer, till exempel när det gäller vårdnad om barn.

Intervjusituationen

Repstad (1999) menar att den plats man väljer att utföra intervjuerna på påverkar kvalitén på dessa. Man ska vara på en plats som är neutral, där man inte riskerar att bli störd och där intervjupersonen känner sig bekväm (Repstad, 1999). Intervjuerna med de yrkespersoner vi har pratat med har efter önskemål från dem själva ägt rum på deras respektive arbetsplats. En av de våldsutsatta kvinnorna i vår studie har vi träffat i hennes hem, den andra träffade vi i ett

grupprum på ett bibliotek. Även i dessa fall var det kvinnorna själva som fick bestämma var intervjuerna skulle äga rum. Samtliga dessa platser anser vi motsvara ovan nämnda kriterier.

Intervjuerna inleddes med att vi kort presenterade oss själva och vad vi genom vårt uppsatsarbete ville undersöka. De kvinnor med erfarenhet av en rättsprocess som vi intervjuade garanterade vi anonymitet. Däremot bad vi yrkespersonerna om att få använda deras namn i uppsatsen, vilket samtliga gick med på. När det gäller yrkespersonerna ser vi ingen anledning till att dessa ska vara anonyma. Eftersom vi inte kan generalisera intervjupersonernas berättelser till att gälla hela yrkeskåren av exempelvis advokater, tycks det vara mer korrekt av oss att referera till yrkespersonens namn än till "advokaten". Detta skulle kunna uppfattas som om denna ger uttryck för hela kårens generella upplevelser.

Under en av våra intervjuer intervjuade vi två personer samtidigt. Enligt Repstad (1999) är risken med denna typ av intervjuer att bara tillåtna åsikter kommer fram. Å andra sidan menar han att gruppen även kan fungera som en trygghet vilket gör att man verkligen vågar framföra det man vill. Vi upplevde intervjusituationen positivt. Intervjupersonerna diskuterade ofta med varandra för att komma fram till ett svar, vilket gjorde att olika aspekter av ett område belystes.

Efter att ha gjort intervjuerna, dels med yrkespersoner, dels med våldsutsatta kvinnor, reflekterade vi över hur olika dessa två typer av intervjuer utvecklades. Intervjuerna med kvinnorna tycktes likna ett förtroligt samtal, medan intervjuerna med de professionella var mer informerande. Vi upplevde en "rädsla" från yrkespersonernas sida att sväva ut och bli alltför personliga i samtalet. Vi är medvetna om att det intervjupersonerna berättar för oss inte nödvändigtvis behöver vara en spegling om hur deras faktiska arbete ser ut. De yrkespersoner som vi mött vid intervjuerna har ofta tydliga regler och lagar att följa i sitt arbete, möjligtvis beskriver man gärna sina handlingar så att de stämmer överens med dessa och inte alltid hur man i realiteten faktiskt gör. Exempelvis menar Lundberg (2001) att poliser kan beskriva sitt arbete utefter hur det regleras i lagtext i stället för hur de egentligen agerar.

Vi valde att använda oss av bandspelare under intervjuerna. Detta gjorde att vi helt kunde fokusera på vad intervjupersonerna berättade och därmed inte ge lika stort utrymme för missuppfattningar. En risk med att använda bandspelare är enligt Repstad (1999) att intervjupersonerna känner sig hämmade och obekväma. Han menar dock att det i det flesta

fall går bra och att man inte störs av att det som sägs spelas in. Ingen av våra intervjupersoner protesterade mot att vi använde bandspelare, eller gav uttryck för att det fick dem att känna sig obekväma. Inte heller vår upplevelse är att bandspelaren verkade hämmande i samtalen. Intervjuerna var mellan 42 och 65 minuter långa.

Intervjuguide

Till hjälp vid intervjuerna hade vi två olika intervjuguides¹, en som vi använde i intervjuerna med yrkespersonerna och en som vi använde i intervjuerna med de våldsutsatta kvinnorna. Eftersom våra respondenter befinner sig i helt olika positioner i rättsprocessen ansåg vi det nödvändigt att utforma dessa skilda intervjuguides som är anpassade till att undersöka respektive grupps upplevelser på bästa sätt. Intervjuguiden utformades med utgångspunkt i våra frågeställningar. Vi använde denna som stöd, för att vara säkra på att täcka in de ämnen vi hade som syfte att undersöka. Trots att vår intervjuguide består av färdiga frågor försökte vi vara öppna med att anpassa dessa, exempelvis när det gällde ordningsföljd och följdfrågor, efter hur intervjun utvecklades. Detta menar Repstad (1999) är viktigt, eftersom det kan verka hämmande på intervjupersonens berättelse om man alltför mycket styr dem i enighet med sin intervjuguide. Intervjuguiden justerades efterhand, då vi under intervjuerna upptäckte nya problemområden som var relaterade till våra frågeställningar. Genom att lägga till nya följdfrågor fick vi en djupare förståelse för intervjupersonernas upplevelser. Att göra justeringar och anpassa intervjuerna är enligt Repstad (1999) inte bara fullt tillåtet i kvalitativa undersökningar, utan något man faktiskt bör göra.

Standardisering och strukturering

Att vi var flexibla i relation till vår intervjuguide och anpassade frågor och ordningsföljden på dessa, innebär att vi har använt oss av kvalitativa intervjuer med en låg grad av standardisering. Intervjuerna har däremot haft en hög grad av strukturering, i den betydelsen att vi har försökt hålla intervjun inom vårt specifika undersökningsämne. (Trost, 2005) Trots att vi har haft en öppen hållning och låtit intervjupersonerna styra intervjun till stor del, har vi lotsat intervjupersonerna tillbaka till vårt undersökningsområde i de fall där de uppenbart kommit ifrån ämnet.

¹ Se bilaga 1 och 2

Reliabilitet och validitet

Reliabilitet innebär tillförlitlighet, att resultatet av undersökningen till exempel inte har påverkats av slumpmässiga förhållanden. Förutsättningarna ska vara lika för alla undersökningsdeltagare och undersökningen ska kunna upprepas med samma resultat. Vid kvalitativa intervjuer är detta begrepp inte lika angeläget som vid kvantitativa studier eftersom man vid kvalitativa intervjuer utgår från att människor är aktörer i processer, vilket gör att en upprepad undersökning innebär nya premisser och ger ett annat resultat. (Trost, 2005).

Validitet, eller giltighet, handlar om ifall mätinstrumentet, i det här fallet frågorna, mäter vad det syftar till att mäta (Trost, 2005). Det har varit en stor fördel för oss att vara två i arbetet med uppsatsen. Eftersom båda har varit med under samtliga intervjuer, har vi tillsammans kunnat gå igenom dessa och kontrollera med varandra att vi uppfattat saker på samma sätt. Dessutom har vi kunnat diskutera vad vi tycker har varit det viktigaste att ta med i uppsatsen. Vårt samarbete kan därför ha ökat trovärdigheten i vår uppsats. Både reliabilitet och validitet kan vara svårt att applicera på kvalitativa metoder eftersom de har sin grund i kvantitativ forskning. Däremot är trovärdigheten alltid viktig. (Trost, 2005)

Förförståelse

Givetvis gick vi in i detta arbete med en förförståelse om vad rättsprocessen innebär för kvinnorna själva samt för andra aktiva aktörer. Holme och Solvang (1997) menar att denna förförståelse, som alltid påverkar forskningen, till exempel kan ha sin grund i egna erfarenheter eller utbildning. Trost (2005) anser att det inte är möjligt att vara helt objektiv under en intervju. Däremot är det viktigt att tänka på att det är intervjupersonens upplevelser som man vill komma åt och att man inte applicerar sina egna åsikter på denne. Vad man själv tycker ska inte påverka intervjun. Vi inser givetvis att vår förförståelse har påverkat vårt uppsatsarbete. Till exempel kan vår föreställning om hur våldsutsatta kvinnor upplever mötet med myndigheter ha påverkat vilka frågor vi valt att ställa. Vår förhoppning är dock att vi inte låtit vår förförståelse styra oss i en alltför hög utsträckning, utan att vi har varit öppna för att fånga de olika aktörernas upplevelser av rättsprocessen.

Etiska överväganden

Vi har intervjuat två kvinnor som befinner sig, eller har befunnit sig, i mycket utsatta positioner. Att intervjua utsatta människor kan innebära att man utsätter dem för obehag. Holme och Solvang (1997) menar att det är viktigt att dessa intervjupersoner är anonyma och att man utlovar tystnadsplikt. Det är också viktigt att tänka på att man aldrig utnyttjar någon i sin forskning. Att ställa upp i sådan här forskning påverkar alltid intervjupersonerna på ett eller annat sätt. Intervjupersonerna kan ha förväntningar som leder till besvikelser och man riskerar att sätta igång processer hos intervjupersonen som man sedan lämnar dem med, obearbetade. (Ibid.) Vår kontakt på kriscentrum har varit ovärderlig när det gäller att komma i kontakt med kvinnor som blivit utsatta för kvinnofridsbrott. Hon har nära kontakt med utsatta kvinnor och vet vilket skede av bearbetningsfasen dessa befinner sig i. Hon hjälpte oss genom att kontakta de kvinnor hon ansåg hade kommit tillräckligt långt i bearbetandet och frågade dessa om de ville ställa upp i en intervju. Givetvis kan intervjuerna ändå ha påverkat kvinnorna på olika sätt, men risken att vi utsatte någon för något det inte var redo för anser vi minskade markant.

Analysarbete

När vi transkriberat samtliga intervjuer, delade vi upp innehållet utifrån olika teman som utgår från våra frågeställningar. Vi analyserade sedan, tema för tema, genom att försöka finna mönster i vad som sagts under intervjuerna. Vårt mål är att visa på förekomstens av olika perspektiv på ett och samma problem. Uppsatsen är således av deskriptiv karaktär där vårt material relateras till konstaterade resultat som gjorts på området, vi har därför valt att inte utgå från några förutbestämda teorier. Trots det har vi i viss utsträckning använt oss av olika analysnivåer för att belysa olika perspektiv på samma problem.

Arbetet med mäns våld mot kvinnor i nära relationer kan ses utifrån olika nivåer i samhället. På en makronivå studerar man större sociala system som exempelvis politiska system. På en mikronivå studerar man däremot samspelet mellan människor som träffas ansikte mot ansikte. (Giddens, 2007) I vår uppsats kommer vi att röra oss på dessa olika nivåer, vi kommer främst att befinna oss på en mikronivå där mötet mellan människor samt effekterna och upplevelserna av dessa är det väsentliga. Dock är det nödvändigt att även belysa en makronivå då den är avgörande för hur rättsprocessen i kvinnofridsärenden idag ser ut. Giddens (2007)

beskriver att makro- och mikronivåerna är starkt sammankopplade. En analys på makronivå är viktig för att förstå mänskliga möten och på motsvarande sätt är en analys på mikronivå central för att förstå institutionell uppbyggnad på en makronivå (Ibid.). De professionella vi mött samt deras arbete påverkas av de politiska och institutionella system som utformas på en makronivå samtidigt som dessa systems utformning influeras av människorna på mikronivå.

Ansvarsfördelning av uppsatsarbetet

Samtliga delar i uppsatsen har växt fram genom ett gott samarbete oss emellan. Arbetet har präglats av givande diskussioner och ständiga utbyten av idéer. När det gäller insamlingen av empirin, valde vi att vara två intervjuare vid samtliga intervjutillfällen. Den ena fungerade som intervjuledare och ställde de frågor som intervjuguiden innehöll, medan den andra hjälpte till att ställa följdfrågor. På så sätt ansvarade vi tillsammans för att de teman som vi syftade till att undersöka täcktes in under intervjun. Huvudansvaret som intervjuledare hade vi i fem intervjuer vardera.

Presentation av intervjupersonerna

Gerd Melander arbetar halvtid som socialsekreterare på Kriscentrum för kvinnor i Lund där hon har samtal med kvinnor som blivit utsatta för kvinnofridsbrott. Kriscentrum för kvinnor är en del av Socialförvaltningen och erbjuder kvinnor som har blivit utsatta för våld i nära relationer rådgivning, krisbehandling och längre behandling. Gerd Melander har också en deltidstjänst i samverkan med polisen där hon tar kontakt med kvinnor om det finns en anmälan för att ge dem information om vilket stöd, hjälp och behandling de har möjlighet att få.

Kerstin Holmberg arbetar även hon halvtid som socialsekreterare på Kriscentrum för kvinnor i Lund där hon har samtal med kvinnor som utsatts för kvinnofridsbrott. Hon har också en halvtidstjänst på familjerätten.

Akram Heidari arbetar på Kvinnoforum i Lund som är en mötesplats för utsatta kvinnor, bland annat kvinnor som blivit misshandlade i nära relationer. Hennes arbetsuppgifter består i att ha samtal och lyssna på kvinnorna, hjälpa dem med praktiska saker samt att hitta lösningar på olika problem. Samtal sker enskilt eller i grupp.

Anna Rydén arbetar som advokat i Lund. Hon arbetar bland annat med brottmålsprocesser och då både på målsägandesidan och försvarssidan. I rättsprocessen vid kvinnofridsbrott arbetar hon som målsägandebiträde med uppgift att stödja och hjälpa kvinnan till exempel i förhör, i rätten och med ett eventuellt skadeståndsanspråk.

Anna Håkansson arbetar som åklagare i ett team som arbetar med relationsvåld, sexbrott och övergrepp på barn. Deras upptagningsområde är södra och mellersta Skåne. Anna Håkansson är samordnare i teamet. Som åklagare fungerar hon också som förundersökningsledare när det gäller bland annat kvinnofridsbrott.

Elin Varde och **Mia Lannerstam** arbetar på Kvinnojouren i Lund. De tar emot samtal från kvinnor som blivit utsatta våld eller hot om våld på jourtelefonen och har även vanliga samtal med kvinnorna. De träffar också ibland kvinnor som är i behov att skyddat boende och hjälper

dem med det. Vidare hjälper de kvinnor med kontakter med olika myndigheter, till exempel om de vill göra en polisanmälan, är i behov av ekonomisk hjälp eller behöver en advokat.

Paul Nilsson arbetar som kriminalkommissarie på Polisen i mellersta Skåne. Hans huvudsakliga uppgift är att delegera utredningar. När det gäller kvinnofridsbrott, då åklagaren är förundersökningsledare, fungerar Paul Nilsson som samordnare för utredningsresurserna. Han har även ett samordnande ansvar för utredningsverksamheten i mellersta Skåne.

Maria och **Josefin** är två unga kvinnor som själva har erfarenhet av att ha blivit utsatta för våld i sina tidigare relationer. Ingen av kvinnorna har barn. Båda har erfarenheter av en rättsprocess och har därmed kommit i kontakt med olika myndigheter och organisationer. Josefin har dessutom erfarenhet av en rättegång, medan Maria anmält brottet men ännu inte kommit vidare i den juridiska rättsprocessen. Kvinnornas namn är fingerade.

Rättsprocessen

I vår uppsats är rättsprocessen ett centralt begrepp och behöver därför en närmare presentation. Sverige är idag att betrakta som en rättsstat vilket innebär att polis, åklagare och domstolar är skyldiga att följa lagar och att det finns garantier för att missbruk av statsmakten inte ska kunna förekomma. Medborgarna i en rättsstat ska besitta en rättssäkerhet vilket uppnås genom att invånarna ska kunna förutse vilka handlingar som är kriminella och att lagarna tillämpas på samma sätt för hela befolkningen. Straffrätten följer legalitetsprincipen vilket innebär att man varken kan döma någon för ett brott eller bestraffa någon för detta, om det inte står skrivet i lagen. (Wennberg, 2005)

När polisen får kännedom om ett brott, till exempel kvinnomisshandel, är deras uppgift att utreda brottet. Om polisen misstänker att ett brott har begåtts är de skyldiga att rapportera detta till en åklagare, med undantag av de fall där påföljden maximalt kan bli böter. När en polisrapport kommer in till åklagaren gör denne en bedömning om det finns tillräckliga skäl för åtal utifrån polisrapporten. Om tillräckliga grunder saknas inleder åklagaren en förundersökning. Förundersökningen ska bedrivas objektivt och så snabbt som möjligt. Den syftar till att utreda om ett brott har begåtts, vem den misstänkte är och om det finns tillräckliga skäl till att väcka åtal. Åklagaren leder förundersökningen och polisen utför till störst del utredningsarbetet, vilket mestadels består av att samla in bevis. (Wennberg, 2005)

Den som misstänks för ett brott kallas in på förhör. Polisen har dock bara rätt att hålla kvar en misstänkt på förhör i maximalt tolv timmar. Om de anser att den misstänkte bör hållas kvar längre måste beslut om anhållning tas av en åklagare. I och med denna anhållning blir den misstänkte skäligen misstänkt och polisen har då relativt starka skäl till att tro att den misstänkte är skyldig. I detta skede måste den misstänkte underrättas om misstankarna och även upplysas om rätten till en offentlig försvarare. Målsägande har inom vissa typer av brott, exempelvis kvinnomisshandel, rätt till ett biträde som tillvaratar dennes intressen och är ett stöd och en hjälp under rättsprocessen. Detta målsägandebitråde, är ofta en advokat. (Wennberg, 2005) Det är viktigt att målsägarbiträdet har kunskap om exempelvis normaliseringsprocessen² och om den för kvinnan svåra situationen att befinna sig i samma rättssal som gärningsmannen. Till målsägarbitrådets huvuduppgifter hör därför att förbereda

² Se förklaring s. 17

kvinnan inför huvudförhandling eftersom hon ofta känner sig rädd och maktlös inför denna process. (Wicklund, 2003)

Nästa steg i processen är att man begär den misstänkte häktad vilket innebär en tillfällig frihetsberövelse. En häktning fastställs genom en häktningsförhandling i domstolen och den misstänkte är vid detta läge på sannolika skäl misstänkt för ett brott där påföljden är fängelse i minst ett år. Vidare krävs det för häktning att man befarar att den misstänkte avviker eller planerar att hålla sig borta från rättegången, tänker förstöra bevis eller på annat sätt försvåra utredningsarbetet. Ytterligare ett skäl för häktning kan vara att man misstänker att den anhållne fortsätter att begå grova brott. (Wennberg, 2005)

Även då det finns starka skäl som talar för att den misstänkte är skyldig måste åklagaren ibland lägga ner en förundersökning på grund av bevisbrist. Om det däremot finns tillräckliga skäl till åtal är åklagaren skyldig att åtala. Med tillräckliga skäl menas att åklagaren på objektiva grunder räknar med att få den åtalade fälld. Det är åklagaren som har bevisbördan under rättegången, vilket innebär att det är åklagarens uppgift att bevisa att den åtalade är skyldig, inte den åtalades ansvar att bevisa sig oskyldig. För att domstolen skall kunna döma den misstänkte i linje med det som åklagaren åberopar måste det stå utom rimligt tvivel att den misstänkte är skyldig till brottet. Denna princip är oerhört central i det svenska rättssystemet där utgångspunkten är att hellre fria än fälla. Det är domstolen på den ort där brottet begicks som ska behandla ärendet. En rättegång är i regel offentlig och måste ske sammanhängande med samma domare. Domen får endast grundas på den bevisning som läggs fram under huvudförhandlingen. De vittnen som medverkar under rättegången avlägger ed på att man talar sanning. (Wennberg, 2005)

En dom avkunnas antingen muntligt samma dag som huvudförhandlingen eller skriftligt inom två veckor. Är någon part missnöjd med tingsrättens dom kan denna överklagas till den högre instansen, hovrätten. Hovrättens dom i sin tur kan överklagas till Högsta Domstolen. Dock prövar denna instans enbart ärenden som är betydelsefulla för att tingsrätter och hovrätter ska veta hur de ska döma i liknande fall. Domen verkställs när den vunnit laga kraft, vilket innebär att den tid parterna har på sig att överklaga går ut. (Wennberg, 2005)

Vår definition av rättsprocessen är dock vidare än bara den kontakt en våldsutsatt kvinna har med rättsväsendet under brottsmålets gång. All den kontakt en kvinna har med olika myndigheter och organisationer ingår i vår definition av rättsprocessen. Vi har valt denna

breda betydelse då vi anser att alla dessa kontakter har betydelse för hur kvinnan upplever rättsprocessen, även då deras medverkan inte nödvändigtvis sker i anslutning till en rättegång.

Tidigare forskning

För att få en överblick över den forskning som tidigare gjorts inom vårt område har vi tillgodogjort oss litteratur av åtskilliga författare. I detta kapitel kommer vi inte enbart att presentera forskning som gjorts inom ramen för vårt precisa undersökningsområde, rättsprocessen i kvinnofridsärenden, utan även vad ledande svenska forskare inom fältet *mäns våld mot kvinnor i nära relationer*³ lyfter fram. Vidare har vi också intresserat oss för forskare som studerat rättssystemet ur ett genusperspektiv, eftersom det är denna forskning som illustrerar hur det är att som kvinna komma i kontakt med rättssystemet. Denna forskning belyser således inte bara våldsutsatta kvinnors perspektiv utan kvinnor som brottsoffer i allmänhet. Att ge en bred bakgrund till vår uppsats menar vi inte bara ge en överblick över forskningsläget utan är även relevant då vissa förkunskaper underlättar för att kunna sätta sig in i vår studie. Det är också relevant eftersom sättet man definierar och ser på våld i samhället är grundläggande för hur hjälpen till kvinnorna utformas (Sandén, 2005).

Mäns våld mot kvinnor i nära relationer

Inom fältet för kvinnomisshandel finns det mycket forskning att tillgå. Vi har därför valt att lyfta fram några av de ledande svenska forskarna inom fältet och deras centrala teorier kring mäns våld mot kvinnor i nära relationer.

Mona Eliasson ser förklaringar till mäns våld mot kvinnor i nära relationer utifrån ett kulturellt perspektiv (Eliasson, 2003). Kvinnomisshandel är enligt henne ett uttryck för den ideologi som råder, vilken ser manlig dominans som ett naturligt fenomen (Eliasson, 1997). Hon menar på att mannen utgör normen i vårt samhälle vilket medför att kvinnan med automatik blir undantaget och därmed blir underställd mannen. Vår kultur definierar även könen, vad som är manliga respektive kvinnliga egenskaper. Kvinnans egenskaper blir mindre värda vilket internaliseras av både män och kvinnor i vår kultur. (Eliasson, 1997) Våld kan, enligt Eliasson, inte ses som en enstaka impulshandling av mannen. Intervjuer av våldsutsatta kvinnor visar att även då de ofta inte kan säga vad som utlöste våldet har en process av dominans och kontroll som ökat i intensitet och styrka förevarit innan det faktiska fysiska

³ De begrepp som tydligast visar att det rör sig om handlingar som skadar kvinnan och som utförs av en man som kvinnan har en nära relation med är *mäns våld mot kvinnor i nära relationer* eller *kvinnofridsbrott*. (Eliasson & Ellgrim, 2006).

våldet. Denna process, som består av verbala hot och kränkningar, är svårare att uppfatta och bedöma än fysiskt våld för den utsatta kvinnan. (Eliasson, 2003) Eliasson beskriver vidare att man kan se detta som att våldet har tre faser. I den första fasen nedvärderar mannen kvinnan verbalt. Nästa fas utmärker sig av att mannen sätter sig i respekt genom exempelvis hot och lättare knuffar. I den tredje fasen misshandlar mannen kvinnan både psykiskt och fysiskt. (Eliasson, 1997)

Eva Lundgren har studerat vad det är som gör att kvinnor inte lämnar den man som slår. Hennes forskning resulterade i en teoretisk modell hon benämner som normaliseringsprocessen. Lundgren visar att när våldet väl uppträder i ett förhållande har det föranletts av en process där kvinnan psykiskt brutits ner. Det första steget i denna process är att mannen är mycket svartsjuk, något kvinnan i början ser som ett bevis på hans förälskelse. Svartsjukan övergår dock i ett kontrollbehov och kvinnans livsutrymme blir kraftigt begränsat. Detta leder till en isolering där mannen utgör hennes enda referensram för vad som är bra eller dåligt. Hans verklighet blir hennes och till slut kommer kvinnan att acceptera våldet i vardagen och i viss mån även kunna försvara det. När processen kommit så här långt så har våldet internaliserats, kvinnan har anpassat sig till våldet och således normaliserat händelserna. (Lundgren, 2004)

Margareta Hydén (1995) menar att Sverige idag är ett samhälle som har gått från könssegregering som social ordning, där mannen i egenskap av man är överlägsen kvinnan, till ett samhälle där jämställdhet är den ideala bilden. Just därför borde inte våld mot kvinnor i nära relationer kunna förekomma som ett samhällsproblem. Kvinnomisshandel kan således ses som ett uttryck för en misslyckad jämställdhetspolitik i Sverige, då förekommandet av fenomenet inte bara skapar misstro mellan inblandande parter utan då även alla tvåkönade relationer hämmas i utvecklingen. (Hydén, 1995)

Hydén (1995) menar att det inte är tillräckligt att se misshandel i nära relationer utifrån exempelvis feministiska perspektiv. Hon har därför utvecklat ett nytt synsätt. Detta perspektiv, som ser kvinnomisshandel som en social process, förenar delar ur andra perspektiv samtidigt som kunskapsbasen breddas. En social process är en samhällig företeelse men berör enskilda personer. Den sociala processen figurerar under vissa kulturella betingelser och tolkas inom ramarna för specifika kulturella normer. Utmärkande för den sociala processen är att den är föränderlig över tid, kvinnomisshandel idag är inte den samma

som för tjugo eller hundra år sedan. En social process uppfattas också olika av de berörda parterna. (Hydén, 1995)

Rättssystemet

I Riksdagsförordningen § 1 lyfts fram att alla skall vara lika inför lagen, vilket dock är ifrågasatt av flera genusforskare. Dessa menar istället att det svenska rättssystemet vilar på en manlig norm vilket medför en risk att kvinnor missgynnas i rättsliga sammanhang. Flertalet undersökningar visar vidare att rättssystemet och rättstillämpningen bygger på en traditionell och stereotyp syn på könen utan att detta faktum ifrågasätts. (Scheffer Lindgren, 2005) Sutorius (1998) menar att de som tillämpar lagen, till exempel polis, åklagare och domstol, är präglade av föreställningar som har sin grund i könsmaktsstrukturen. Fördomar och brist på kunskap leder till få fällande domar i kvinnofridsärenden, där resonemang grundade på ovidkommande frågor om kvinnans beteende är orsaken till den friande domen. (Sutorius, 1998) Burman (2007) för ett liknande resonemang och menar att skuldfrågan i många fall kan flyttas över på offret då hennes agerande i situationen spelar roll för huruvida domstolen väljer att skuldbelägga mannen. Burman menar att kvinnor i ett jämställt samhälle ska kunna exempelvis kritisera en närstående man utan att själv behöva ta ett moraliskt skuldansvar om han svarar med våld. (Burman, 2007) Även Eliasson (2003) menar att våldsutsatta kvinnor ifrågasätts på ett orimligt sätt i kontakten med rättssystemet. På samma sätt som kvinnor vid våldtäktsfall tvingas svara på frågor som är ovidkommande för huruvida en våldtäkt har begåtts eller ej, men som kan ge kvinnan ett skuldansvar frågar man även våldsutsatta kvinnor vad hon har gjort för att framkalla våldssituationen. (Ibid.) Ovanstående forskare menar således att ansvarsfrågan för våldet riskerar att flyttas över på offret i stället för förövaren i ett kvinnofridsbrott.

Presentation av undersökningen

I följande text kommer resultat och analys av vår studie att presenteras. Detta sker utifrån olika huvudteman som är centrala för vår undersökning. Vi börjar att presentera bemötandet, där exempelvis makt och offerrollen är viktiga aspekter. Vidare följer en redogörelse av resurs- och kunskapsläget inom myndigheterna och organisationerna. Vi kommer sedan att presentera de resultat vi fått fram angående samverkan och rättssäkerhet. Slutligen redovisas vad som är viktigt i rättsprocessen för att kunna gå vidare i livet efter att ha blivit misshandlad i en nära relation.

Bemötande

De två kvinnor vi har intervjuat som själva blivit utsatta för våld, har mycket skilda erfarenheter av bemötandet från myndigheter och organisationer. Detta är inget unikt, då även andra studier bekräftar att kvinnor upplever bemötandet olika. Till exempel visar Sandéns studie att Socialtjänsten är en instans som kvinnor har mycket varierade erfarenheter av. Vissa anser sig ha blivit väl bemötta och lyssnade på, medan andra mött nonchalans och misstro. (Sandén, 2005) I rollen som professionell hjälpare är det framförallt viktigt att man visar respekt för kvinnans integritet. Ytterligare viktigt att tänka på är att bekräfta kvinnans känslor och tankar, befria henne från skuldskänslor, visa på de möjliga utvägar som finns men samtidigt inte lova mer än vad man kan hålla. (Björck & Heimer, 2003)

Maria upplever sig ha blivit illa bemött av flera socialsekreterare. Till exempel har de inte varit tillmötesgående när det gäller hennes behov. Maria har inte blivit informerad om hennes rättigheter, istället har hon från andra håll fått veta för vad hon exempelvis kan beviljas ekonomiskt bistånd. Bland annat skickade hennes psykolog vid ett tillfälle brev till Socialtjänsten och krävde att Maria skulle beviljas bistånd för att kunna betala ett busskort och på så sätt kunna ta sig till terapin. Vidare har Maria haft problem med att få hjälp att kunna betala sin hyra. Hon funderar över hur illa ställt det krävs att man har det för att man ska kunna förvänta sig bli hjälpt av Socialtjänsten. Hon har behövt trygghet och ett stabilt liv, något hon inte tror att de socialsekreterare hon har haft kontakt med har förstått.

”Så jag frågade henne, behöver jag komma hit med en kniv i ryggen och nästan mördad för att jag ska få en lägenhet?” - Maria

Det är en vanlig upplevelse bland misshandlade kvinnor att de inte får stöd av Socialtjänsten i akuta situationer, vilket får dem att känna sig utlämnade. Andra upplever dock stödet från Socialtjänsten mycket positivt och att de har fått praktisk hjälp med till exempel boende när de befunnit sig i utsatta situationer. (Sandén, 2005) Josefin är en av dem som är nöjd över hur Socialtjänsten agerat. Hon beskriver att hennes socialsekreterare varit ett stort stöd för henne, att någon funnits vid hennes sida har betytt mycket.

Maria och Josefin har också olika uppfattningar om huruvida de tycker sig ha blivit trodda eller ej i kontakt med myndigheter. Josefin upplever att hon alltid blivit trodd, medan Maria har den motsatta erfarenheten.

"Men jag tror jag har haft mycket fördelar i just det att han var känd hos polisen, att han inte var så omtyckt där och att min mamma hade ringt. Så jag har liksom haft, alltså vad ska man säga, bevisen var så starka på grund av vad min mamma hade sagt så när jag väl kom till polisen var det inte så att jag behövde... Alltså jag var så trodd, alla trodde på mig. Det var liksom ingen som inte trodde på mig." - Josefin

"Jag vet att det finns de som utnyttjar det här med socialen väldigt mycket, så jag vet att de måste vara hårda. Men när det finns intyg från läkare, från psykologer, från andra myndigheter och polisen. De kan kolla upp och se att det finns en hotbild. Varför neka då? Jag kan förstå att de liksom tvivlar på mitt ord eftersom det är många som kommer dit och kan ljuga, tyvärr är det ju så, men när det liksom finns andra människor som intygar..."
- Maria

Marias erfarenhet är att ingen från Socialtjänsten har brytt sig om henne. Hon upplever också brist på personlig kontakt. Den socialsekreterare som handlade och avslog Marias ansökan om förtur till boende hade Maria endast brevkontakt med. Hon menar att det varit lättare att förklara sin situation i ett personligt möte och att hon därmed möjligen hade kunnat beviljats förtur. Maria har även blivit bemött med fördomar. En socialsekreterare har till exempel uttalat sig om att Maria inte haft vuxna förebilder, eftersom de som blir utsatta för kvinnomisshandel är personer som i allmänhet inte har det.

"Det var liksom som att det är de där knarkarungarna, det är de som har alkoholiserade föräldrar som blir utsatta men det har ju inte med det att göra." - Maria

Maria är inte heller helt nöjd med polisens insatser. Hon känner sig inte illa behandlad av dem, men menar att de hade kunnat göra mer för henne eftersom de kände till hennes situation. Att polisen inte alltid bemöter kvinnorna på ett bra sätt bekräftas av Akram Heidari från Kvinnoforum.

”Många gånger blir kvinnan nonchalerad, det skrivs inte ned det som hon berättar. Det blir att man har inget förtroende, man har ingen tillit till att polisen verkligen gör vad kvinnan vill” - Akram Heidari, Kvinnoforum

Denna bild delas dock inte av alla, på Kvinnojouren har man uppfattningen om att polisen är en viktig kontakt som de flesta kvinnorna haft positiva erfarenheter av.

”Jag tänker på bemötandet hos polisen, de första förhören där. Om de känner att de blir lyssnade på och förstådda och det tycker jag nog i och för sig att ganska många upplever ändå. Det är inte så ofta de klagar på polisen att de var otrevliga eller klumpiga eller sådär. Och faktiskt inte att de tycker det är jobbigt. På visst sätt är det jobbigt att berätta allting, men inte så att de brukar säga så mycket att det är fasansfullt att sitta och berätta. Utan det verkar ändå som bemötandet från poliserna funkar ganska bra och det är viktig för dem”.

- Elin Varde, Kvinnojouren

Där Maria upplever att hon fått bäst hjälp är på Kriscentrum, där hon fått stöd och mött en socialsekreterare som låtit henne bearbeta allting i sin egen takt.

Kerstin Holmberg berättar att bemötandet kan se väldigt olika ut, beroende vem av de anställda på Kriscentrum man möter. De som arbetar där har olika utbildning och är olika människor. Men samtidigt finns det en gemensam grund för hur man ska bemöta kvinnorna. Respekt, trygghet och att kvinnorna känner att de är där frivilligt är viktigt. Hon menar att olikheten mellan de anställda är positiv, eftersom det finns olika kunskaper som kompletterar varandra. Möjligheten finns att matcha så att kvinnan får den behandlare hon har störst nytta av.

Flera av de yrkesverksamma försöker känna in var i processen kvinnan befinner sig för att kunna hjälpa henne på bästa sätt. Åklagare Anna Håkansson och polis Paul Nilsson ser

objektivitet och professionalitet som viktiga faktorer i deras sätt att bemöta kvinnorna. För poliser är det viktigt att förhålla sig neutral och inte ställa sig på någon parts sida. Som åklagare är det viktigt att inte komma kvinnorna för nära då risken finns att hon får uppfattningen att man är på hennes sida och ska fungera som hennes advokat.

Att bemötandet är viktigt visas exempelvis i SOU 2006:65 där resultatet visar att kvinnornas upplevelse av hur de blivit bemötta av Socialtjänsten påverkar hur de uppfattar hjälpinsatserna i stort.

Något som är centralt i kvinnornas berättelser om hur de upplevt kontakten med företrädare för myndigheter och andra organisationer är polisens agerande.

”Men grejen är den, att det som är lite komiskt med det hela är att säg sju av tio gånger har det varit samma polispatrull som varit hemma hos oss. De vet vem min före detta är och de vet vem jag är och jag förstår inte hur de har kunnat släppa honom efter bara några timmar. Där tycker jag att de har gjort väldigt mycket fel för att jag vet att de vet vad jag går igenom och när de har sett mig på stan själv har de sagt: Hur är läget? Ska du hem? Hur är det hemma egentligen?” - Maria

”Så var det också lite bra för att mamma hade ju ringt till polisen så jävla många gånger, så att de visste ju vem jag var men de kunde ju inte göra någonting så länge inte jag var med på det. Så när jag väl gick och anmälde till polisen så bad jag om att få prata med den polisen som min mamma hade pratat med. Det var bra för att hon var ju liksom insatt, så jag behövde inte dra hela historien från början utan hon fattade ungefär vad det handlade om och vem den här killen var.” - Josefin

Både Maria och Josefin upplever en passivitet från polisens sida. Maria önskar att polisen hade gjort mer då de kände till hennes situation väl. Även i Josefins fall kände polisen till situationen utan att ingripa. Dock menar hon att vetskapen från polisens sida var till hennes fördel när hon senare valde att göra en anmälan.

Poliser agerar inte bara utifrån lagen, utan till stor del även utifrån deras egen bedömning (Lundberg, 2001). Eftersom kvinnofridsbrott ligger under allmänt åtal, är polisen skyldiga att

göra en anmälan, trots att kvinnan inte vill, om de gör bedömningen att straffet kan bli minst två års fängelse (Eliasson & Ellgrim, 2006). Att poliserna upplevt som passiva och inte gjort någon anmälan i Maria och Josefins fall kan således bero på att poliserna gjorde bedömningen att brottet inte nådde upp till straffsatsen.

Betydelsen av den enskilda yrkespersonen

Något som nämnts ovan och som flera av våra intervjupersoner menar har stor betydelse för hur man blir bemött av myndigheter och organisationer, är vilken enskild professionell man kommer i kontakt med. Att Josefin upplever sig som väl behandlad under rättsprocessens gång förklarar hon delvis med att hon haft tur med vilka människor hon mött. Även Maria tror att huruvida man får hjälp av till exempel Socialtjänsten eller inte, beror på den enskilda socialsekreteraren samt dennes inställning till sina medmänniskor och sitt arbete.

Denna uppfattning kunde vi även finna bland yrkesrepresentanterna. Åklagare Anna Håkansson menar att vilken enskild person som hanterar ett ärende kan påverka vilket utfall detta får. Kvinnan befinner sig i en svår situation och att hon blir bemött på ett bra sätt är viktigt eftersom det indirekt leder till bättre bevisning.

”...när det är bra utredare inom polisen, bra engagerade, jag tror det ska vara engagerade människor som jobbar med de här ärendena, oavsett i vilken part.”

- Anna Håkansson, åklagare

Gunilla Nordenfors (1996) för ett liknande resonemang när det gäller sexuella övergrepp mot barn. Huruvida det blir någon rättegång, fällande dom eller hur vårdnaden ska se ut beror till stor del på vilken representant från en myndighet eller organisation man kommer i kontakt med, till exempel vilken åklagare man möter. (Nordenfors, 1996) Även andra studier visar att den enskilda handläggaren är av stor betydelse när det gäller bemötandet. Handläggarna har bland annat olika nivåer av kunskaper när det gäller kvinnovåld och därmed olika möjligheter att ge kvinnan stöd. (SOU 2006:65)

Vårt resultat visar att vilken enskild professionell man som utsatt kvinna möter har en mycket central betydelse i upplevelsen av hur man blir bemött. Detta är ett exempel på att direktiven från en makronivå, som säger att alla klienter skall behandlas lika, inte implementeras på en

mikronivå då upplevelsen av bemötandet är mycket olika beroende på vilka professionella personer man möter.

Även andra studier visar att professionella har stor handlingsförmåga och handlingsfrihet inom verksamheterna vilket innebär att det är de som tjänstemän som till stor del avgör hur organisationen ser ut istället för politiska riktlinjer. Det är således de professionella som står för hur innehållet inom en verksamhet utformas medan beslutsfattarna avgör förutsättningarna för verksamheten då de avsätter resurserna. (Sannerstedt, 1997)

Maktaspekten

”Lika ogärna som vi talar om makt, åtminstone när det gäller oss själva, lika oundvikliga synes frågorna om makt ändå vara.” (Franzén, 2005:85)

När vi talade med de yrkesverksamma intervjupersonerna om makt, var det något de flesta menade inte förekom i relationen till den drabbade kvinnan. Många poängterade istället att de har en stödjande funktion. Andra respondenter, som till exempel Paul Nilsson från Polisen, uttrycker att han *hoppas* att kvinnorna inte uppfattar det som att det finns något maktförhållande mellan honom och kvinnan. Flera anser att de inte har någon makt, men att de kan påverka kvinnan i samtalet. Till exempel menar Gerd Melander från Kriscentrum att hon ibland styr en kvinna, exempelvis genom att uppmana henne att flytta, men endast i fall där kvinnan befinner sig i allvarlig fara. Andra menar att de kan ge råd om kvinnan uttryckligen ber om det, något som kan påverka deras beteende. Anna Håkansson menar att hennes position som åklagare gör att kvinnan blir beroende av hennes bedömningar, något som kan uppfattas som ett maktförhållande.

Till skillnad från de flesta av intervjupersonernas uppfattning, menar Franzén (2005) att makt finns i alla typer av relationer. Som exempel nämns relationen mellan en socialarbetare och en klient. Denna skillnad i maktposition har sin grund i att klienten behöver hjälp samt att socialarbetaren har makt som är grundad i lagen, professionaliteten och socialbyrån. (Franzén, 2005) Även Margareta Järvinen (2003) beskriver att socialarbetaren befinner sig i en maktposition som har sin grund i ett system med regler, rutiner och resurser. Dessa ska användas gentemot klienten som i relation till dessa blir ett objekt. Det är dock vanligt att socialarbetare själva inte ser den makt de besitter. Ofta upplever de istället att de saknar makt och att de hade kunnat hjälpa klienterna bättre om de hade mer utav detta. (Järvinen, 2003)

Både Maria och Josefin upplever att de har utsatts för maktutövande men ser på detta ur olika synvinklar. Maria beskriver att hon upplevt en stark och negativ maktutövning från de yrkesverksammans sida. Hon beskriver kontakten med Socialtjänsten som ytterligare ett destruktivt förhållande.

”...det känns som att jag är inne i ett destruktivt förhållande igen, det är på deras villkor. Säger de hoppa, så säger jag hur högt” - Maria

Även Hydén (2003) beskriver att relationen kvinnan får till myndigheter kan liknas vid den relation hon har till sin misshandlande man, eftersom kvinnan riskerar att hamna i en underställd position där andra tar sig friheten att styra över henne.

Maria berättar att hon har tvingats sjukskriva sig bland annat till följd av den stress som hon utsatts för från Socialtjänsten, då hon till exempel inte har vetat om hon skulle komma att beviljas ekonomiskt bistånd eller skyddat boende. Marias socialsekreterare hävdade att det inte var hon som bestämde, men Maria kände ändå att det var socialsekreteraren som hade makten att påverka situationen. Att gråta eller vara trevlig hjälpte inte, Maria tror att hon vid flera tillfällen skrämde sin handläggare till att bevilja henne bistånd.

”Det enda som hjälpte var om jag ringde och kallade dem idioter och hotade med att jag skulle komma och vända upp och ned på hela stället.” - Maria

Josefin berättar att även hon blivit utsatt för maktutövande men ur ett mer positivt perspektiv. Till exempel fick hon inte själv påverka var hon ville bo när hon beviljades skyddat boende. Eftersom hon trivdes där hon blev placerad, är det dock inget hon upplever som dåligt. Hon menar däremot att hon kanske sett det annorlunda om det varit ett ställe hon inte hade trivts på. Vid ett tillfälle avvek hon från sitt skyddade boende och blev då hotad med att LVU⁴-placeras om hon inte frivilligt återvände till boendet. Josefin upplever det som att hon blev tufft bemött, vilket hon nu i efterhand ser som positivt eftersom hon förstår att det var för hennes eget bästa.

Att tvångsmedel aktualiseras i en situation som Josefins är inte helt ovanligt. Franzén (2005) menar att det finns en tydlig risk att tvångsmedel blir aktuella om man som klient är motsträvig till den hjälp som erbjuds eller kräver att hjälpen sker på ens egna villkor.

”Jag orkar inte vara något offer” -Maria

Under intervjun med en av de utsatta kvinnorna, Maria, blev hennes upplevelse av att befinna sig i en offerroll central. Hon uttrycker att hon kände stark motvilja att bli sedd som ett offer. Hon vill inte vara någon som människor pratar om, tittar på och tycker synd om. Trots detta är

⁴ Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga.

det som ett offer hon känner sig. Maria har inte bara blivit utsatt för relationsvåld, hon känner sig ännu mer utsatt i relationen till Socialförvaltningen. Hennes upplevelse är att man där har sett ned på henne, vilket har fått henne att känna sig väldigt liten. Hennes unga ålder gjorde att hon kände sig ensam och utlämnad eftersom hon saknade kunskaper och erfarenhet. Trots allt har hon haft kraft att ta sig ur denna offerroll. Hon uttrycker det som att hon inte orkar vara något offer längre, men att hon inte vet vart hennes krafter att ta sig ur rollen kommer ifrån. Hon tror att det kanske har med stolthet att göra. Kontakten med Socialtjänsten har gjort att hon tycker att hon klarar sig bäst själv, ensam är starkast.

Jag känner mig som ett offer, jag gör det. Jag känner att jag blivit utsatt och ska jag vara ärlig känner jag mig mer utsatt av socialen än av honom” - Maria

Att det upplevs jobbigt för kvinnan att hamna i en offerroll beläggs av annan forskning. Eliasson (2003) menar att det är mycket negativt för kvinnans identitet att se sig själv som ett offer och att kvinnan därför gör kraftigt motstånd mot denna bild. Hydén har i sin forskning fått erfarenhet av att kvinnor ibland låter bli att söka hjälp eftersom hon inte vill bli kategoriserad av andra som en misshandlad kvinna och ett offer. Detta för att då man tillhör denna kategori blir sedd som lägre stående än andra. (Hydén, 2003)

Resurser och kunskap

Resurser

Flertalet av våra respondenter menar att det i nuläget finns resurser för att bedriva ett gott arbete men att det alltid skulle kunna göras mer om det fanns ytterligare resurser. Samtliga representanter från myndigheter och organisationer menar att med större resurser hade man kunnat bedriva ett bättre förebyggande arbete. Önskemålen om vilken form av resurser som hade varit att föredra i arbetet varierar. Anna Håkansson menar att då dessa ärenden är tidskrävande, behövs fler åklagare. Kvaliteten på handläggningen påverkas inte av bristen på åklagare men arbetet tar längre tid, vilket kan leda till svårigheter med bevisning. Representanterna från Kvinnojouren menar att med mer personal skulle man kunna arbeta mer förebyggande, såsom att informera i skolor. Även på Kriscentrum anser man sig behöva mer personal, detta för att kunna hjälpa kvinnorna mer med till exempel praktiska saker. Advokat Anna Rydén menar att även ekonomiska resurser ibland saknas hos Socialtjänsten. Hon förklarar att klienter ibland riskerar att hamna i kläm mellan olika kommuners socialtjänster. Till exempel kan kommunerna vara oense om vem som har betalningsansvaret när en kvinna tvingas fly från sin hemkommun, något som går ut över den drabbade kvinnan.

Akram Heidari från Kvinnoforum anser att de inte har tillräckliga resurser, något som starkt hotar stabiliteten i verksamheten. Att söka exempelvis projektpengar tar mycket tid i anspråk, tid som man istället hade kunnat ägna åt kvinnorna. Hon önskar att Lunds kommun gav hennes verksamhet mer pengar som de så väl behöver i arbetet. Som det är idag upplever hon att pengar blir mer värt än människor.

”...det är det som är så idiotiskt många gånger när människor ska räknas i siffror.” – Akram Heidari, Kvinnoforum

Maria anser inte att de problem hon stött på är relaterade till resursbrist, istället handlar det om det faktum att de resurser som finns inte erbjuds henne. Hon kan dock önska att Kriscentrum hade haft större resurser, så de hade kunnat hjälpa henne med boende när inte den myndighetsutövande delen av Socialtjänsten gjorde det.

Josefin upplever att hon under sin rättsprocess erbjöds de resurser hon behövde. Efter att ha lyssnat på andras berättelser så tror hon dock att större resurser behövs i de olika verksamheterna. Hon reflekterar över att det kanske behövs fler poliser och då poliser som är specialutbildade. Vidare menar Josefin att kvinnofridsbrott i större utsträckning borde uppmärksammas. Tidigare upplevde hon att hon var ensam i sin situation, men i efterhand har hon förstått att många andra delar hennes upplevelser.

SOU 2004:121 visar att mäns våld mot kvinnor har varit resursmässigt lågt prioriterat i Sveriges politiska system. De ekonomiska satsningarna från majoriteten av de samhälliga instanserna har varit mycket restriktiva. Frågan måste prioriteras då prioritering är mycket starkt sammankopplat med hur stora ekonomiska medel som avsätts inom ett fält. Utredningen fastslår att större ekonomiska resurser krävs för att man på ett långsiktigt sätt skall kunna hantera detta samhällsproblem bättre. (SOU 2004:121) Dock har förändring skett på den politiska arenan och regeringen anslog hösten 2007 800 miljoner kronor för att förbättra arbetet med mäns våld mot kvinnor. Bland annat skall dessa pengar gå till polisen som ska bli bättre på att utreda denna typ av brott och till utbildning och information för allmänheten. (Nandorf, 2007)

Kunskap

Generellt sett anser våra respondenter sig ha tillräckligt god kunskap när det gäller arbetet med våldsutsatta kvinnor. Samtidigt poängterar de att kunskap är något man sällan får för mycket av. Flera av våra intervjupersoner menar att den kunskap de besitter, är ett resultat av erfarenhet av att ha jobbat med många liknande fall. Akram Heidari från Kvinnoforum menar att hon har stor erfarenhet av att arbeta med våldsutsatta kvinnor. Skulle hon trots detta någon gång uppleva sig sakna kunskap, finns alltid någon att vända sig till för att få hjälp.

Bland annat Kvinnojouren och Paul Nilsson från Polisen lyfter fram vikten av den utbildning som finns att tillgå rörande kvinnofridsbrott. Elin Varde menar dock att den kunskapsnivå som finns på kvinnojouren ibland är bättre än vad utbildningarna når upp till, eftersom dessa ofta ligger på en viss nivå och inte vidare fördjupas.

En del intervjupersoner nämner att mer kunskap skulle vara att eftersträva inom vissa specifika områden av kvinnofridsbrott. Paul Nilsson från Polisen och socionomerna från Kriscentrum nämner att mer kunskap behövs för att kunna bemöta och tillgodose behov hos kvinnor med exempelvis annan kulturell bakgrund. Gerd Melander från Kriscentrum menar vidare att i rollen som behandlare är det svårt att få tillräckliga kunskaper då komplexiteten mellan kvinnan och mannen i dessa förhållanden är så stor.

Precis som intervjupersonerna menar, visar Amnesty (2004) i sin rapport att kunskapen om anledningar till och konsekvenserna av mäns våld mot kvinnor i nära relationer måste öka för att samhället skall kunna ta sitt ansvar och hjälpa dessa utsatta kvinnor. Vidare lyfter de fram att kunskapen bland de yrkesverksamma måste förbättras och att undervisning inom området måste ges på ett bättre sätt i de utbildningar där man sedan i yrkeslivet kan komma att möta denna problematik. (Amnesty, 2004)

Josefin beskriver att hon uppfattar kunskapsläget inom olika organisationer och myndigheter som bra, främst hos den polis som höll i hennes förhör och hos den socialsekreterare hon hade kontakt med. Däremot har hon märkt att kunskap saknas hos de myndigheter som har ansvarat för hennes före detta pojkvän. Detta har visats genom att de har hjälpt honom kontakta henne när han befunnit sig på institutioner för att avverka sitt straff för det kvinnofridsbrott han begått. Följaktligen har deras brist på kunskap har gått ut över Josefin.

Maria anser däremot att kunskapen hos några av de myndighetspersoner hon har varit i kontakt med har varit bristfällig. Hon berättar att hon från polisens sida mött sarkastiska kommentarer som exempelvis ” *så många gånger som du slagit i huvudet lär inte du veta vad jag snackar om*” eller ” *ger man sig in i leken får man leken tåla*”. Hon upplever att polisen tyckte att hon fick skylla sig själv som inte lämnade sin pojkvän trots att hon visste att var aggressiv.

Även om de yrkespersoner som vi har intervjuat har tillräckligt god kunskap för att arbeta med kvinnofridsbrott, tycks detta inte kunna generaliseras till alla som arbetar inom området. I SOU 2006:65 har man till exempel undersökt kunskapsläget inom Socialtjänsten och fastställt att det behövs mer kunskaper speciellt när det gäller vissa specifika delar av kvinnovåldsproblematiken. Områden där behovet av kunskap är stort är till exempel när det gäller skyddade personuppgifter och vilka rättigheter kvinnan som brottsoffer har. Bristande

kunskaper när det gäller exempelvis vilka rättigheter kvinnan har under rättsprocessen leder till att man inte kan hjälpa kvinnan att få det hon egentligen har rätt till. Även Wallberg (2003) belyser vikten av att Socialtjänsten har kunskaper om hur en rättsprocess fungerar för att de på bästa sätt ska kunna stötta och hjälpa en kvinna samt informera om hennes rättigheter.

Orsaker till att kunskapsläget inom Socialtjänsten är bristfälligt kan vara flera men beror sällan på den bristande motivation att lära hos den enskilda socialarbetaren. I små kommuner är till exempel personalgruppen ofta liten och arbetar med alla former av sociala problem, vilket gör det svårt att uppnå olika typer av specialistkunskaper. Hög personalomsättning är också ett problem som gör det svårt att upprätthålla hög kompetens inom området. För att upprätthålla ett bra kunskapsläge på en arbetsplats, är det en fördel att utse någon som har i uppgift att bevaka kunskapsläget och sprida kunskaperna. Kunskapsläget hos Socialtjänsten när det gäller mäns våld mot kvinnor blir allt bättre. Ett tydligt exempel på detta är att det blir vanligare att kommuner har handlingsplaner för hur de ska arbeta med kvinnor som blivit utsatta för våld. (SOU 2006:65)

Den kulturella aspekten

Som ovan nämnt menar några av våra respondenter att arbetet med våldsutsatta kvinnor med utländsk bakgrund och annan kulturell kontext än vår är något som behöver förbättras kunskapsmässigt. Detta bekräftas även i annan forskning (se exempelvis SOU 2006:65).

Paul Nilsson från Polisen menar att även då de är välutbildade och skickliga på att hantera kvinnofridsbrott så är det svårt att hantera kulturella skillnader. Vidare menar han att det dock är ett prioriterat utbildningsområde för polisen att lära sig bemöta människor från olika kulturer. Också Kerstin Holmberg från Kriscentrum menar att mer kunskap om kulturella synsätt när det gäller familjevåld skulle behövas i deras arbete.

Gerd Melander från Kriscentrum anser även hon att mer kunskap och resurser behövs i arbetet med kvinnor med annan kulturell bakgrund.

”Det gäller speciellt de här, vi har haft en del svårare, tyngre ärenden på så sätt att det är kvinnor som kommer från muslimska länder, tror jag de flesta har varit, med många barn, har

inte fått lära sig språket här, kanske analfabeter från hemlandet och har levt väldigt länge med misshandel och en annan familjetradition. Hon behöver mer stöd för att få komma ur det än vad vi kan ge med våra bokade besök. Även om man kan vara flexibel och åka ut på hembesök någon gång och så behövs det mer för att hjälpa dem. Kanske någon som följer med dem hela tiden i myndighetskontakterna och allt kring det, kan behövas mer.” - Gerd Melander, Kriscentrum

Omfångsundersökningen Slagen Dam visar att antalet kvinnor som misshandlas i Sverige och är födda i ett utomnordiskt land är något större än antalet födda inom Norden (Lundgren et al., 2001). Mäns våld mot kvinnor förekommer inom alla kulturer (Amnesty, 2004). Dock kan man se att när ett samhälle eller en grupp befinner sig under extrem stress så ökar våldet i hemmen. Detta kan vara en förklaring till att våld kan förekomma i en familj som exempelvis har svårt att etablera sig i det nya svenska samhället efter att ha flytt sitt hemland. I dessa situationer bör våldet dock inte ses som en fråga utifrån kulturell tillhörighet utan är snarare en fråga ur ett strukturellt perspektiv (Eliasson, 2003). Amnesty (2004) menar i sin rapport att kvinnor med utländsk bakgrund som blivit misshandlade av en närstående man även kan bli utsatta för segregering och diskriminering i det svenska samhället. Kvinnan kan i många fall även sakna det sociala skyddsnät som svenska kvinnor ofta har. (Amnesty, 2004) Wallberg (2003) beskriver att svårigheter kan uppstå då professionella möter kvinnor med en annorlunda etnisk bakgrund. Ett hinder kan vara språket vilket medför att kvinnan har svårt att söka hjälp och göra sig förstörd. Dessa kvinnor kan i vissa fall vara väldigt isolerade från det svenska samhället och behöva extra stöd i kontakten med myndigheter då de inte har tillräckligt goda kunskaper om hur samhället är uppbyggt. Vidare så förekommer det att kvinnan inte vågar lämna mannen i rädsla av att hon då kommer bli utvisad. Det ligger på myndigheternas ansvar att informera om att så inte är fallet. (Wallberg, 2003) Det är viktigt att resurser erbjuds till denna grupp i samhället, då de befinner sig under en social och ekonomisk stress som riskerar att trappa upp våld i hemmet, för att fenomenet på detta sätt ska kunna förebyggas (Eliasson & Ellgrim, 2006).

Samverkan

Många olika aktörer är inblandade i rättsprocessen vid kvinnofridsbrott, var och en med sin kompetens. Intervjuarbetet har gett oss en uppfattning om hur organisationerna samverkar med varandra och hur detta samarbete fungerar. Wallberg (2003) menar att det är viktigt att organisationer och myndigheter samverkar för att kunna ge våldsutsatta kvinnor den bästa hjälpen.

Under intervjuerna framkom att som grund för samarbetet mellan olika organisationer, när det gäller kvinnofridsbrott, finns ett nätverk som arbetar mot familjevåld. I nätverket ingår bland annat representanter från Polisen, Region Skåne, Kvinnojouren, Socialförvaltningen, familjerättsadvokater, Rädda Barnen, Svenska Kyrkan och IM. Dessa träffas två gånger per termin och utbyter erfarenheter vad som händer i de olika verksamheterna. Inom nätverket finns grupper som arbetar förebyggande, till exempel genom att gå ut och informera i skolor eller på annat sätt sprida kunskap. Inom nätverket finns också en utbildningsgrupp som ordnar storföreläsningar.

De av våra intervjupersoner som finns representerade i detta nätverk, tycker över lag att samarbetet fungerar bra. Flera nämner att det är värdefullt att skapa sig ett kontaktnät med personer man vet att man kan vända sig med frågor och veta vem man kan slussa vidare kvinnorna till i de fall man inte själv har den kompetens ärendet kräver. Nätverket ger möjlighet att utbyta kunskaper och att få en helhetsbild över hur problematiken med kvinnovåld ser ut. Även om arbetet i nätverksgruppen generellt sett tycks fungera bra, finns åsikter om hur det skulle kunna förbättras. Önskemål finns från Mia Lannerstam på Kvinnojouren om att man skulle kunna ha fler gemensamma aktiviteter för att få ännu större möjligheter att utbyta kunskap. Akram Heidari från Kvinnoforum menar att det finns en konkurrens mellan olika organisationer som har sin grund i att alla vill bli tilldelade ekonomiska bidrag och därför vill bevisa att man gör mest för kvinnorna. Denna konkurrens har på senare tid minskat betydligt, men finns till viss del fortfarande kvar. Akram Heidari belyser vikten av att kvinnan inte får komma i kläm på grund av olika organisationers intressen. Man måste sätta kvinnan i centrum och inse att flera parter är viktiga för henne. Några respondenter menar att svårigheter för samarbetet i nätverket mot familjevåld till exempel kan vara att verksamheter omorganiseras och representanter från olika verksamheter byts ut.

I linje med vårt resultat pekar tidigare studier mot att samverkan är viktigt för att kvinnor som blivit utsatta för våld i nära relationer ska få bästa möjliga hjälp. Bland annat Wallberg (2003) menar att i arbetet med våldsutsatta kvinnor är det viktigt att både ha kunskap som krävs för arbetet inom den egna verksamheten samt att veta hur andra organisationers och myndigheters arbete ser ut.

Att samverka gynnar individen, eftersom arbetet blir mer effektivt både när det gäller tid och ekonomi. Dessutom är man ofta beroende av andra för att lösa olika problem (SOU, 2006:65). Tidigare projekt som genomförts i Sverige visar att ökad samverkan mellan myndigheter leder till positiva effekter i handläggningen av kvinnofridsbrott. Till exempel går utredningarna snabbare, vilket medför att risken att kvinnan drar tillbaka anmälan minskar och att vittnena har händelserna färskt i minnet. (Edling, 1999)

Rättssäkerhet

I Sverige besitter varje medborgare rättssäkerhet där legalitetsprincipen som innebär att man bara får dömas om det står utom rimligt tvivel att man är skyldig är central (Wennberg, 2005). Vid kvinnofridsbrott är den juridiska rättsprocessen svår då bevis ofta saknas och relationen mellan brottsoffer och förövare är komplex.

”Jag tycker att vi har bra lagar här i Sverige, det har vi, men de används på helt fel sätt. Vi hatar att fälla folk, det känns som om rättsystemet vill att alla människor är söta och snälla mot varandra och det finns inget bråk, alla är snälla mot varandra. Men så är det inte. ”

- Maria

Att anmäla, ingen självklarhet

Flera av våra intervjupersoner beskriver att det kan vara svårt att som våldsutsatt kvinna anmäla och uttrycker en förståelse för de kvinnor som väljer att avstå.

”Och det är ju det de känner lite med, är det någon idé att anmäla för det är ändå ingen som kommer tro mig, han kommer säga precis tvärtom. Så det är ju en väldig skepsis till att anmäla och när de har gjort det så känner de väl att det tjänar ingenting till. ” - Elin Varde, Kvinnojouren

”Det finns kanske inte bevis för det som har hänt innan och så blir det en anmälan som blir nedlagd. Och det känns ju för kvinnan liksom. Här har man ingenting att hämta, här får man ingen hjälp, det här är inte lönt. En väldig hopplöshet kan det ju ge. Det är väl svårt när det blir så, och det blir det ofta. ” - Gerd Melander, Kriscentrum

Även statistiken tyder på att det inte är en självklarhet för kvinnorna att anmäla. Kvinnor som utsatts för våld av en närstående man är mindre benägna att anmäla än vid andra våldsbrott (Amnesty, 2004).

I de fall en anmälan faktiskt görs, kan det dock innebära svårigheter för kvinnan att gå vidare i rättsprocessen.

”Det kan man ju säga, alltså rent så, så är det ju de som vet vad som har hänt och det är ju inte alltför sällan att kvinnor sedan inte vill vara med och det har jag all förståelse för, att det är så. De har ju oftast då kanske hus och barn ihop och hela historien ihop, man har lån ihop, man har massa goda stunder kanske också. Och jag menar har man då ringt efter polisen och polisen har kommit till platsen, sedan när det har gått någon dag så inser man hur detta kommer påverka hela ens liv och inte bara en själv utan barnen och släkten och svärmor och ja ni vet, alltihopa. Och då händer det ju att de inte vill medverka mer. Och givetvis blir det ju svårare bevismässigt när de inte vill det.” - Anna Håkansson, åklagare

Våra respondenter beskriver, i linje med andra undersökningars resultat, att förklaringarna till varför kvinnor väljer att inte anmäla är flera. Att anmäla kan leda till att de familjära problemen blir offentliga vilket kan vara en hård prövning för alla de inblandade parter. Vidare kan en anmälning mot mannen besvaras med en motanmälning vilket kan resultera i en situation där ord står mot ord. En anmälan kan även sätta igång andra rättsliga processer som exempelvis en vårdnadstvist. Den drabbade kvinnan får ofta även problem med bostad och hennes ekonomi kan försämrats kraftigt. (Green, 2002) I Sandéns undersökning angav respondenterna att anledningen till att inte anmäla är att det är jobbigt att blotta sitt privatliv då de inte kan vara säkra på att den polis de möter ska ta deras berättelse på allvar och bemöta dem med respekt. Ibland upplevs detta möte som jobbigare än den situation som råder i hemmet. (Sandén, 2005)

En annan viktig aspekt till varför kvinnor väjer att inte anmäla kan vara att få anmälningar leder till åtal. Av de anmälningar som har gjorts under senare år gällande misshandel mot en kvinna av en närstående man har enbart omkring en fjärdedel lett till åtal (Amnesty, 2004). Greens studie (2002) visar även att de tidigare erfarenheter man har av rättsväsendet samt förväntningarna på rättsprocessen spelar en stor roll om man väljer att anmäla eller inte. Kvinnor som upplevt att polis kommit till platsen utan att det lett till något rättsligt efterspel drar slutsatsen att detta kommer att upprepas vid nästa tillfälle. (Green, 2002)

Under intervjuerna framkom att en anmälan ofta förenad med en risk.

”Det är en chansning! Blir han inte åtalad, jag har så mycket att förlora då.” - Maria

Respondenterna från Kriscentrum och Kvinnojouren nämner att hotbilden förstärks om en kvinna väljer att lämna och anmäla mannen. Därför är de restriktiva med att råda någon till en anmälan.

”Hennes skäl är ju ofta att hon är rädd att det ska bli värre. Och den bedömningen, om hon är rädd för att det ska bli ännu värre, så kan jag inte säga emot det. Då är det förmodligen en reell rädsla som hon har anledning att ta på allvar.” - Kerstin Holmberg, Kriscentrum

Josefin och Maria bekräftar att anmälan är förknippad med rädsla.

”... väcker de inte åtal, då går ju inte jag säker, då är jag tillbaka på ruta ett igen och vart fan tar jag vägen då?” - Maria

I Josefins fall bedömdes hotbilden så allvarlig så att hon genast efter anmälan fördes till ett skyddat boende.

”... när jag väl anmälde så fick jag ju komma bort, alltså jag fick bo fem dagar hos en tant ungefär. Typ tills de hade fått tag på min kille liksom.” - Josefin

Forskning bekräftar att det innebär fara att lämna en misshandlande man, eftersom det kan leda till att han gör allvar av de hotelser han uttryckt (Eliasson, 2003). I Sandéns undersökning (2005) visade det sig att den främsta orsaken till att kvinnor valde att inte anmäla var att det förekom hot om de skulle utsättas för ytterligare våld samt att även barnen skulle falla offer för våldet. Det var alltså med åtanke om sitt eget och barnens liv som kvinnorna underlät sig att anmäla mannen. (Sandén, 2005) Samhällets resurser för att kunna skydda en kvinna under och efter en rättsprocess bristfälliga vilket resulterar i att många kvinnor inte vågar delta fullt ut i rättsprocessen (Nylén, 2003).

Bevisning

Våra intervjupersoner reflekterar kring att bevisbördan är problematisk i kvinnofridsbrott. Dels känner flertalet av respondenterna en frustration över att så få män blir dömda, dels bygger det svenska rättsystemet på att man hellre ska fria än fälla.

Gerd Melander från Kriscentrum berättar att hon i kontakten med kvinnor som blir misshandlade försöker förmedla att det är bra att exempelvis föra dagbok och dokumentera sina skador eftersom det då finns bevis om hon sedan väljer att anmäla. Bevisningen är en mycket viktig del av den juridiska rättsprocessen, eftersom väldigt många fall läggs ner just på grund av bevisbrist.

Maria upplever bevisbördan som ett problem då åtal mot hennes före detta lagts ner trots att hon anser att bevis finns.

”Men åklagaren borde liksom ha sett, vem är den här människan? Vem är han? Han är straffad sen tidigare, det finns läkare som kan intyga att han har slagit mig, det finns vittnen som helt plötsligt, efter att ha träffat min före detta, ändrar sin historia. Är inte detta uppenbart?” - Maria

Anna Håkansson ser utifrån sin position som åklagare att det beviskrav som finns vid en rättegång är rimligt. Hon kan förstå de som blir besvikna då åtal läggs ner på grund av bristande bevisning men för även ett motsatt resonemang där hon menar att ingen skulle vilja att någon närstående man blir dömd på klen bevisning. Paul Nilsson från Polisen anser att beviskravet är nödvändigt.

”Alltså, om vi skulle sänka beviskraven vid den här typen av brott så hade vi förstört hela rättsväsendet. Där finns liksom inget logiskt att säga om att man blir dömd på lägre grund för ett sådant här allvarligt brott.” - Paul Nilsson, Polisen

Anna Håkansson menar vidare att ofta finns det någon form av bevis, det gäller bara att hitta det.

”Har man blivit misshandlad under en längre tid så ofta finns det någon i ens omgivning som har sett eller funderat på det. Det gäller bara att få tag på de här människorna och det kan vara lite lurigt vem den här personen är för det kan ju vara någon som man har träffat vid dagis eller på Ica eller var som liksom.” - Anna Håkansson, åklagare

Advokat Anna Rydén instämmer i att det gällande beviskraven är nödvändiga men kan ibland tycka att bevisningen döms ut lite väl fort och att vissa åklagare ibland kan vara för snabba

med att lägga ned ett åtal. Samtidigt förklarar hon för sina klienter varför beviskraven måste vara hårda och varför man i en rättssal måste ställa känsliga frågor som kan uppfattas som kritik mot kvinnan. Anna Rydén vill att kvinnan ska förstå att syftet med dessa frågor är att komma åt de få kvinnor som lämnar felaktiga uppgifter, inte att kritisera den enskilda kvinnan.

Nylén (2003) menar, i likhet med flera av våra respondenter, att beviskraven i denna typ av brott inte kan sänkas utan att rättsväsendet istället måste bli bättre på att säkra de bevis som faktiskt finns.

Utifrån en makronivå kan man se att lagar styr organisationerna och de anställda. Dock är det den enskilda yrkespersonen som i realiteten avgör hur man arbetar på en mikronivå. Exempelvis kräver lagarna stark bevisning medan det är upp till den enskilde åklagaren eller polisen att finna denna. Det arbete man här utför regleras inte i lagarna och därför avgörs det på en mikronivå hur pass bra hjälp en kvinna får.

Livet efter misshandeln

Flera av våra respondenter menar att bemötandet från representanter för myndigheter och organisationer är centralt för att kunna gå vidare i livet efter att ha varit utsatt för misshandel från en närstående man.

”Det är säkert bemötandet de får, både av polisen och i tingsrätten.” - Paul Nilsson, Polisen

Även upplevelsen av att man blir trodd ses som något avgörande för hur kvinnan går vidare i rättsprocessen och i sitt liv. Några intervjupersoner menar att själva upplevelsen av att kvinnorna får en positiv respons och blir trodda i sin berättelse är viktigare än vad exempelvis mannen får för straff. Även om det inte finns tillräckliga bevis, är det viktigt att få bekräftelse på att det han gjorde var fel.

”De kvinnorna, alltså där har det inte så jättestor betydelse vad det är han får för straff, tycker jag, utan det är mer, det viktigaste för de kvinnorna är ju att de känner att de har blivit trodda på hos polisen framför allt. Att de har fått en respons på sin berättelse att de känner att det verkligen är någon som tror på dem. Att det är viktigt och att det ska prövas i domstol. Sedan vad straffet egentligen blir är inte så viktigt det kan tvärtom vara så att de inte önskar mannen i fängelse. För många tjejer är det inte det viktiga utan det är mer att någon ska säga att ja du har haft det för djävligt och så ska man inte ha det och så får man inte göra som din man har gjort.” - Kerstin Holmberg, Kriscentrum

Kvinnojouren däremot, poängterar att det kan kännas oerhört tungt om mannen inte blir dömd eftersom det då lätt kan uppfattas som att domstolen inte tror på kvinnans berättelse.

Gerd Melander från Kriscentrum menar att det centrala för kvinnor som har levt i en destruktiv relation, är att de får tillbaka sitt självförtroende och sin självkänsla. Att återigen bli medveten om vad som är normalt i ett förhållande och var hennes gränser går är viktigt, eftersom detta ofta suddats ut genom normaliseringsprocessen. Även Josefin betonar vikten av psykisk styrka, då det är något som hjälpt henne igenom den här processen. Även då hennes före detta pojkvän försökte trycka ner henne, visste hon att hon inte förtjänade den behandlingen, det var han som gjorde fel inte hon.

”Det var ju mycket det också att jag alltid tyckt, till och med under förhållandet, att det är han som är idioten, jag har inte gjort något fel.” - Josefin

”Och sedan, om jag får skryta lite, jag är ganska stark tror jag faktiskt att jag är. Alltså till och med när jag var tillsammans med honom så typ alltså, vad ska man säga, jag tyckte alltid att jag var värd något.” - Josefin

Att mannen låter kvinnan vara ifred menar Kvinnojouren är det viktigaste för att kvinnan ska kunna gå vidare. Både Josefin och Maria uttrycker att det är svårt att lämna denna typ av förhållande. Mannen vill inte släppa taget och låta en gå vidare, därför behöver man stöd och hjälp för att lämna honom.

”Det hade varit lugnt ett år, sedan plötsligt var ju mitt ex uppe på mitt skyddade boende, stod med sin bil utanför där.” - Josefin

”Även om jag inte är tillsammans med honom så är han tillsammans med mig.” - Maria

Maria menar att den ilska hon känner är drivkraften som hjälper henne att gå vidare i livet. Josefin är delvis inne på samma spår, men betonar att även att den upprättelse hon fick när hennes före detta blev dömd är central för hennes process att gå vidare, eftersom hon tror detta är avgörande för de hjälpinsatser hon fått.

”Upprättelsen har väl en viktig del säkert. För om jag hade anmält och han liksom inte hade blivit dömd, det hade ju... Då vet jag inte hur jag hade mått idag. Alltså för då hade han ju varit ute och liksom då kanske man inte hade fått den hjälpen.” - Josefin

Vidare menar Josefin att det faktum att hennes personliga nätverk, främst i form av kompisar, ställde upp och lyssnade på henne när hon behövde prata är en avgörande faktor i hennes process att gå vidare efter misshandeln. Att prata tror hon är viktigt för att bearbeta vad som hänt, däremot anser hon inte att detta behöver ske med en professionell hjälpare, det privata nätverket är lika bra. Också Paul Nilsson från Polisen menar att det personliga nätverket är viktigt för att kvinnan ska klara av att gå vidare. Ett starkt socialt nätverk bestående av vänner och släktingar borde enligt honom vara den bästa krisstöttningen. För dem som saknar denna resurs behövs dock de samhälliga stödresurserna. Utländska projekt där man låtit våldsutsatta

kvinnor få en stödperson i form av en vanlig medmänniska har visat sig väldigt framgångsrika. (Eliasson & Ellgrim, 2006) Detta stöder tesen om att den som stödjer kvinnan inte nödvändigtvis måste vara professionell. Akram Heidari från Kvinnoforum lägger dock stor vikt vid den hjälp kvinnorna kan få utanför det privata nätverket. Hon menar att dessa resurser, som ska hjälpa kvinnan att gå vidare i livet, är långt ifrån tillräckliga. Dessutom sträcker de sig enbart över den akuta delen av rättsprocessen för att sedan lämna kvinnorna själva.

Sammanfattning

Vår undersökning visar, vilket även bekrästs i forskning, att hur bemötandet av våldsutsatta kvinnor ser ut är av stor betydelse för hur de kommer att uppleva rättsprocessen som helhet. Marias upplevelse av att hon bemöttes dåligt av företrädare från Socialtjänsten har färgat hur hon upplever hjälpinsatserna i stort. Josefin däremot har en mycket positiv bild av hur hon blivit bemött i kontakten med representanter från myndigheter och organisationer, vilket medför att hennes upplevelse av rättsprocessen som helhet är positiv. Faktorer som framhålls som viktiga för ett gott bemötande är bland annat att man har personlig kontakt, att kvinnan känner sig trodd i sin berättelse och att man visar henne respekt. Företrädarna för rättsväsendet menar att objektivitet och professionalitet är viktigt när de möter en våldsutsatt kvinna. Polisens handlande är en viktig del av hur kvinnorna uppfattar sig ha blivit bemötta under rättsprocessen. Både Maria och Josefin önskar att polisen varit mer aktiva i sitt agerande. Vilken enskild person i en myndighet eller organisation som man kommer i kontakt med och dennes kunskap såväl som engagemang är centralt för hur en kvinna upplever rättsprocessen och för vilken hjälp hon får.

De företrädare för myndigheter och organisationer vi har intervjuat anser att de har tillräckligt god kunskap när det gäller arbetet med våldsutsatta kvinnor. Flera av respondenterna belyser att kunskapen till stor del kommer med erfarenhet. Några respondenter menar dock att det skulle behövas mer kunskap i arbetet med misshandlade kvinnor från en annan kulturell kontext då dessa kan behöva extra stöd i exempelvis kontakten med olika myndigheter. De kvinnor vi har intervjuat har skilda uppfattningar om kunskapsläget hos de företrädare för myndigheter och organisationer de varit i kontakt med. Även då kunskapsläget upplevs som bra hos de företrädare för verksamheter och organisationer vi har intervjuat visar annan forskning på att det generella kunskapsläget i landet behöver förbättras.

Representanterna för myndigheterna och organisationerna anser att det finns resurser för att bedriva ett gott arbete men menar att med mer resurser skulle det kunna göras ytterligare, framförallt förebyggande arbete. Undantaget är dock företrädaren för Kvinnoforum då hon upplever att för mycket tid går åt att ansöka om resurser till sin verksamhet istället för att hjälpa kvinnor. Josefin och Maria upplever i likhet med de flesta respondenter ingen direkt resursbrist även om Maria hade önskat att fler resurser erbjöds henne. Annan forskning visar

att resursbristen när det gäller arbetet med dessa kvinnor länge varit ett faktum, men att området idag är prioriterat.

Som grund för samarbetet mellan olika myndigheter och organisationer, när det gäller kvinnofridsbrott, finns ett nätverk som arbetar mot familjevåld. Våra respondenter är nöjda med denna samverkan. Samarbete är bra då man på detta sätt skapar sig kontakter och får kännedom om andra myndigheters och organisationers arbete. Detta är viktigt i arbetet med de utsatta kvinnorna eftersom man kan slussa vidare kvinnan om den egna organisationen inte är den där bäst hjälp erbjuds. Inom nätverket sprids även den kunskap som finns inom de olika myndigheterna och organisationerna. Försvårande faktorer för samverkan är exempelvis personalomsättningen.

De flesta professionella i vår undersökning uppfattar att de inte har eller hoppas att de inte har någon makt gentemot kvinnan de möter. Kvinnorna i vår undersökning upplever däremot ett maktförhållande. Våra respondenter tycks förknippa makt som något negativt, med undantag från Josefin som menar att maktutövningen kan vara positiv. I relationen med företrädare från myndigheter, främst Socialtjänsten, kände sig Maria som ett offer vilket fick henne att känna som att hon åter befann sig i ett destruktivt förhållande.

Att anmäla den man som slår är ingen självklarhet, något respondenterna i vår studie och annan forskning bekräftar. Bland intervjupersonerna som representerar yrkeslivet finns en förståelse för att kvinnor inte anmäler då många anmälningar blir nedlagda och privatlivet blottas. I vår undersökning, och i likhet med andra studier, framkommer att det föreligger en risk för att kvinnan utsätts för mer och grövre våld i och med en anmälan. Våra intervjupersoner menar att bevisbördan är problematisk i denna typ av brott då det ofta är svårt att finna bevis. Samtidigt som beviskraven måste vara höga för att garantera rättssäkerhet, leder det i många fall till att kvinnor väljer att inte anmäla. Dock är framförallt de intervjupersoner som representerar rättsväsendet övertygade om att beviskraven är rimliga.

Våra respondenter menar att upplevelsen av att bli trodd och bemötandet från myndigheter och organisationer är centralt för att en kvinna ska kunna gå vidare i livet efter att ha varit utsatt för misshandel. Att bli väl bemött och på detta sätt få en bekräftelse på att man är trodd menar vissa intervjupersoner kan vara viktigare än vad mannen får för straff. Andra faktorer som kan vara viktiga för att en kvinna ska kunna gå vidare är att mannen lämnar henne ifred,

att man har ett personligt nätverk som stöd och att man får tillbaka sin självkänsla och på detta sätt blir stark i sig själv.

Slutdiskussion

Under arbetets gång har flera frågor väckts och kommit upp till diskussion. Tyvärr har vi i denna uppsats inte möjlighet att ta upp alla dessa tankar för vidare diskussion men vi vill ändå presentera några av de resonemang vi fört.

En av de konklusioner vi drar utifrån vår undersökning är att bemötandet från den enskilde professionella är av stor vikt inom varje verksamhet, då detta kan avgöra kvinnans upplevelser av en rättsprocess. Självklart inser vi att den enskilde medarbetarens personlighet och attityder alltid kommer att påverka i mötet med klienten men ska detta vara avgörande för en rättsprocess och huruvida denna alls kommer att äga rum? Vi anser att det är fel att kvinnan måste förlita sig på tur i mötet med en professionell. Alla bör, vilket står skrivet i lagarna, få samma bemötande och det är instansernas ansvar att skapa en mer likvärdig behandling. Vi menar att mötet på en mikronivå får en oproportionellt stor betydelse i relation till makronivån som utgörs framför allt av lagar. Myndigheter och organisationer bör säkra kvalitén i deras arbete med våldsutsatta kvinnor så att det inte ges utrymme till stora diskrepanser beroende på vilken enskild professionell som handlägger ett ärende.

Vidare kan man reflektera kring om variationen i bemötande beror på att de professionella skiljer sig från varandra men däremot alltid bemöter sina klienter på samma sätt, eller om det är klienternas olika sätt att bete sig som påverkar den professionellas beteende. Vår respondent Maria använde medvetet olika beteenden för att få hennes socialsekreterare att inse att hon behövde hjälp. Att hon faktiskt fick sina behov tillgodosedda då hon betedde sig på ett mer aggressivt sätt tyder på att klientens beteende åtminstone i vissa fall kan påverka vilken hjälp man får från Socialtjänsten. Visserligen är socialtjänstlagen en ramlag, som ger handläggaren möjlighet att till viss del styra och bedöma huruvida någon ska beviljas bistånd men vi anser inte att denna bedömning bör bygga på grunder som till exempel klientens beteende. Att man ska behöva bete sig aggressivt för att få sina rättigheter tillgodosedda är inte acceptabelt.

I kontakten med Socialtjänsten upplevde sig en av våra intervjupersoner som ett offer. Det har i tidigare forskning visats att kvinnor inte vill tillskrivas en offerroll och därför undviker att söka hjälp. Vi menar att det är oerhört viktigt att man som professionell bemöter kvinnor med respekt och inte behandlar henne som ett offer. Om kvinnor underlåter sig att söka hjälp på

grund av att de riskerar att få ett dåligt bemötande är det ett allvarligt hot mot både rätts- och välfärdsstaten. Detta med anledning av att man som brottsoffer måste kunna lita på att få hjälp och stöd från samhället samt att polisen ges möjlighet att utreda brottet.

I likhet med flertalet av våra respondenter är beviskravet i förhållande till rättssäkerhet något vi reflekterat över. Vi anser inte att beviskraven kan sänkas då man på detta sätt skulle äventyra rättssäkerheten genom att oskyldiga riskerar att dömas. Däremot ser vi att det finns en risk i att ha för höga beviskrav då kvinnor väljer att inte anmäla eftersom de inte tror att det tjänar någonting till. Detta är således också ett hot mot rättssäkerheten då det finns en risk att den som utför ett brott inte straffas för det. Vidare menade flera av våra intervjupersoner att det kan innebära stora risker att anmäla då hot om ytterligare våld ofta föreligger. I en rättsstat är det viktigt att man vågar anmäla när ett brott har begåtts och därför anser vi att samhället måste ta ett större ansvar och erbjuda ett gott skydd för de kvinnor som väljer att anmäla. Detta för att fler ska våga anmäla och att de som begår brott också ska straffas.

Intervjupersonerna i vår studie uttryckte alla att man hade kunnat bedriva ett bättre förebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor om man haft tillgång till större resurser. Kanske kan ökade resurser leda till att våldet minskar i den omfattningen att samhället i längden sparar ekonomiskt på detta. Vi anser att resurser bör satsas för att en attitydförändring ska kunna äga rum, där en början kan vara att information sprids i samhället. Vi ser dock att resurserna till detta område på senare tid har ökat och hoppas därför att detta kommer resultera i att de politiska ambitionerna att komma till bukt med våld mot kvinnor i nära relationer uppnås.

Enligt socialtjänstlagen har kommunen det yttersta ansvaret för att de kvinnor som utsätts för kvinnofridsbrott får stöd och hjälp. Vi kan dock se att mycket av arbetet med att ge de utsatta kvinnorna stöd och hjälp sker i frivilligorganisationer så som Kvinnojouren och Kvinnoforum. Kommunen bör därför se dessa verksamheter som en stor resurs då kommunen utan dessa organisationer skulle få en betydligt större arbetsbörda. Våra intervjupersoner hade emellertid skilda åsikter om hur stort ansvar samhället bör ha för de stödjande insatserna kvinnorna behöver i rättsprocessen och livet efter denna. Någon menade att stödet ska komma från samhället, medan andra hävdade att det egna privata nätverket bestående av vänner och familj borde vara det primära stödet för kvinnan. Vi ser det som självklart att samhället måste ta sitt ansvar för kvinnor i de fall de behöver stöd och hjälp under rättsprocessens gång, även

då det för andra kvinnor räcker med det egna nätverket. Vidare menar vi dock att stödet måste syfta till att stärka kvinnan så att hon sedan kan klara sig själv och att den samhälleliga stödfunktionen ej längre ska behövas.

I vår uppsats, samt i annan forskning, kan vi se att samverkan är centralt för att rättsprocessen ska fungera i bästa möjliga mån. Nätverket mot familjevåld menar vi är ett bra medel för samverkan, dock är flera av de myndigheter och organisationer som företräds i nätverket stora och det finns en risk att informationen från mötena inte sprids till alla inom respektive verksamhet. Alla medarbetare bör ha kunskap om var en kvinna bäst får hjälp, inte bara de som deltagit vid mötet. Därför måste informationen nå ut till alla inom en myndighet eller organisation. Vi menar att god samverkan bygger på att alla har kunskap om varandras organisationer.

Under vårt arbetes gång har vi tyckt oss se att det vi i denna uppsats avser med rättsprocessen skulle kunna delas upp i två parallellt löpande processer. Dels finns den juridiska rättsprocessen som syftar till att på ett så bra sätt som möjligt hjälpa en våldsutsatt kvinna från en anmälan till en fällande dom. Dels finns en parallell process med en mer stödjande funktion där man genom exempelvis samtalsstöd eller biståndsinsatser hjälper kvinnan genom den juridiska processen och med att kunna gå vidare i livet. Fungerar den ena processen bättre än den andra, kan denna kompensera för de sämre erfarenheterna och helhetsuppfattningen av rättsprocessen bli positiv. Exempelvis kan en kvinna ha upplevt att hon fått bra hjälp och stöd även då hennes anmälan lagts ner och inget rättsligt efterspel ägt rum. Trots att dessa två processer är starkt förenade är deras funktioner olika varandra. Dock krävs att de professionella inom de olika processerna samverkar då detta behövs för att underlätta för den våldsutsatta kvinnan.

Frågan om maktaspekten när det gäller relationen mellan den våldsutsatta kvinnan och en professionell, upplevde vi som ett känsligt ämne. Vi hade en föreställning att de yrkesverksamma skulle uppleva ett maktförhållande, trots att deras uppgift inte är en direkt myndighetsutövning, i och med att de besitter kunskap och att kvinnan är i behov av deras hjälp. Dock förknippade respondenterna makt som något negativt och något som de flesta inte upplevde sig ha i sin profession. Speciellt de yrkesverksamma vilka har som främsta uppgift att stötta kvinnorna, och inte arbetar med bedömningsfrågor, tenderar att helt bortse från maktaspekten. Detta menar vi skulle kunna förklaras genom att klienten i dessa relationer är

mer medgörlig och tacksam då man på deras egna villkor hjälper dem. Maktaspekten blir då inte lika tydlig som när man arbetar med myndighetsutövning. Vi anser att man som professionell bör vara medveten om sin makt för att kunna använda denna på ett positivt sätt. De som arbetar med kvinnan har makt i form av verktyg med vilka de kan hjälpa kvinnan till ett bättre liv.

De kvinnor vi har intervjuat som själva erfarit våld av en man de har haft en nära relation till, har inga barn. Under våra intervjuer framkom att de kvinnor som utsätts för våld i nära relationer ofta har barn, vilket är en faktor som komplicerar processen för kvinnan. Att ha barn kan ytterligare försvåra dilemmat om man exempelvis ska anmäla mannen eller ej, då gärningsmannen även är barnets pappa. Dessutom kan en rättsprocess ofta leda till ytterligare juridiska processer som till exempel en vårdnadstvist. Vår studie är begränsad till att gälla upplevelsen av själva brottmålsprocessen. Vi menar dock att ett intressant tema för vidare undersökningar hade varit att se hur förekomsten av barn påverkar hur kvinnan upplever rättsprocessen, hur det påverkar det val kvinnan gör och hur det ökar komplexiteten i denna typ av brott.

I vår undersökning har vi enbart intervjuat åtta företrädare för organisationer och myndigheter samt två kvinnor med våldserfarenheter och kan utifrån denna snäva urvalsgrupp inte dra några generella slutsatser. Dock kan vi se att de resultat vi kommit fram till ofta kan beläggas med tidigare forskning vilket gör att vi anar generella mönster. Om de brister vi funnit med rättsprocessen i kvinnofridsbrott är ett faktum kan dessa ses som en allvarlig brist i vårt välfärdssamhälle och måste därför åtgärdas.

Referenser

Amnesty (2004) *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer – En sammanställning om situationen i Sverige*

Björck, Annika & Heimer, Gun (2003) ”Hälso- och sjukvårdens ansvar” I Heimer, Gun & Posse, Barbro (red.) *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*, Lund: Studentlitteratur

Burman, Monica (2007) *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor – om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*, Uppsala: Iustus Förlag AB

BRÅ (2008) Statistik, (2008-01-05) <http://statistik.bra.se/solwebb/action/anmalda/urval/sok>

Elding, Margareta (1999) ”Från anmälan till dom på några veckor” I *Apropå*, nr 6, s. 5-7

Eliasson, Mona (1997) *Mäns våld mot kvinnor*, Stockholm: Natur och Kultur

Eliasson, Mona (2003) ”Att förstå mäns våld mot kvinnor” I Heimer, Gun & Posse, Barbro (red.) *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*, Lund: Studentlitteratur

Eliasson, Mona & Ellgrim, Barbro (2006) *En kunskapsöversikt – Mäns våld mot kvinnor i nära relationer*, Sveriges Kommuner och Landsting

Franzén, Mats (2005) ”I fråga om makt. Diskurser, resurser, kontexter” I Goldberg, Ted (red.) *Samhällsproblem*, Sjötte upplagan, Lund: Studentlitteratur

Giddens, Anthony (2007) *Sociologi*, upplaga 4:1, Lund: Studentlitteratur

Green, Anders (2002) *Vad händer efter min polisanmälan? En intervjustudie med personer utsatta för våld av närstående*, Polismyndigheten i Uppsala län

Holme, Idar Magne & Krohn Solvang, Bernt (1997) *Forskningsmetodik – Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, andra upplagan, Lund: Studentlitteratur

Hydén, Margareta (1995) *Kvinnomisshandel inom äktenskapet – Mellan det omöjliga och det möjliga*, Stockholm: Liber Utbildning AB

Hydén, Margareta (2003) "Har sociala problem ett kön?" I Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.): *Perspektiv på sociala problem*, Stockholm: Natur och Kultur.

Järvinen, Margaretha (2003) "Hjälpens universum – ett maktperspektiv på mötet mellan klient och system" I Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.): *Perspektiv på sociala problem*, Stockholm: Natur och Kultur

Lundberg, Magnus (2001) *Vilja med förhinder – Polisens samtal om kvinnomisshandel*, Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag

Lundgren, Eva, Heimer, Gun, Westerstrand, Jenny & Kalliokoski, Anne- Marie (2001) *Slagen Dam: Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige- en omfångsundersökning*, Umeå: Brottsoffermyndigheten

Lundgren, Eva (2004) *Våldets normaliseringsprocess*, Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS)

Nandorf, Tove (2007) "80 miljoner satsas mot kvinnovåld" I *Dagens Nyheter*, s 12
Publicerad: 2007-11-16

Nordenfors, Gunilla (1996) *Fadersrätt, kvinnofrid och barns säkerhet*, Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS)

Nylén, Lars (2003) "Rättsväsendets – polisens roll" I Heimer, Gun & Posse, Barbro (red.) *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*, Lund: Studentlitteratur

Repstad, Pål (1999) *Närhet och distans – kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*, Lund: Studentlitteratur

Sandén, Per (2005) *Mäns våld mot kvinnor*, PM 2005:1, FoU Västmanland

Sannerstedt, Anders (1997) ”Implementering – hur politiska beslut genomförs i praktiken” I Rothstein, Bo (red.) *Politik som organisation – förvaltningsproblematikens grundproblem*, Stockholm: SNS Förlag

Scheffer Lindgren, Maria (2005) *Mäns Våld mot Kvinnor i Nära relationer ur perspektiven Genus, Rätt och Folkhälsa – En kunskapsöversikt*, Karlstad: Karlstads Universitet, Institutionen för samhällsvetenskap, avdelningen för folkhälsovetenskap

SOU 2004:121, *Slag i luften – En utredning om myndigheter, mansvåld och makt*, Stockholm: Fritzes

SOU 2006:65, *Att ta ansvar för sina insatser – Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*, Stockholm: Fritzes

Sutorius, Helena (1998) ”Det bidde bara en tumme... Urvattnad Kvinnofridsproposition” I *Feministiskt Perspektiv*, nr 2, s. 16-19

Sveriges Rikes Lag (2007) Stockholm, Norstedts Juridik AB

Trost, Jan (2005) *Kvalitativa intervjuer*, Lund: Studentlitteratur

Wallberg, Ann-Mari (2003) ”Socialtjänsten och mäns våld mot kvinnor” I Heimer, Gun & Posse, Barbro (red.) *Våldsutsatta kvinnor - samhällets ansvar*, Lund: Studentlitteratur

Wennberg, Suzanne (2005) *Introduktion till Straffrätten*, sjunde upplagan, Stockholm: Norstedts Juridik AB

Wicklund, Elvy (2003) ”Rättsväsendet – den rättsliga processen” I Heimer, Gun & Posse, Barbro (red.) *Våldsutsatta kvinnor - samhällets ansvar*, Lund: Studentlitteratur

Bilaga 1

Intervjuguide till de professionella

Kort presentation av oss själva och vad vi gör

Presentera vår definition av rättsprocessen

Vill du kort presentera dig själv och dina arbetsuppgifter?

När kommer du in i rättsprocessen?

Hur ser din första kontakt med kvinnorna ut?

Vad är din uppgift?

Hade du velat komma in vid en annan tidpunkt?

När avslutar du din kontakt med kvinnorna?

Vilka olika instanser samarbetar du med?

Hur fungerar det eventuella samarbetet?

Hur bemöter du kvinnorna?

(Finns speciella rutiner?)

(Något speciellt du brukar tänka på?)

Hur upplever du maktförhållandet i relationen till kvinnorna?

(Är kvinnan beroende av dina bedömningar? I vilken utsträckning har kvinnan möjlighet till självbestämmande?)

Upplever du att du har tillräckligt med kunskap för att hantera dessa ärenden?

Upplever du att det finns tillräckliga resurser för att hantera dessa ärenden?

Hur upplever du rättsprocessen utifrån kvinnornas perspektiv?

Tror du det finns någon speciellt viktig del av rättsprocessen som är avgörande för hur kvinna går vidare?

(Hur skulle du vilja definiera "gå vidare-begreppet"?)

Är det något som försvårar arbetet, t.ex. lagar?

Vad fungerar bra i ditt arbete med kvinnorna?

Vad kan förbättras i ditt arbete med kvinnorna?

Ytterligare frågor till advokat, åklagare och polis

Hur prioriteras kvinnofridsärenden?

Hur ser du på kvinnofridsärenden i jämförelse med andra brott?

Bilaga 2

Intervjuguide kvinnorna med erfarenhet av en rättsprocess

Kort presentation av oss själva och vad vi gör

Information om anonymitet

Presentera vår definition av rättsprocessen

Vill du kort presentera dig själv och dina erfarenheter?

Vilka förväntningar hade du inför rättsprocessen?

Hur upplevde du rättsprocessen?

Vilka instanser har du kommit i kontakt med?

Hur upplever du bemötandet från dessa?

Vad har fungerat bra?

Vad har fungerat dåligt?

Vad skulle kunna förbättras?

Hur upplever du förhållandet mellan dig och de yrkesverksamma du mött?

Har du någon föreställning om hur det brott du blivit utsatt för hanteras i jämförelse med andra brott?

Upplever du att de yrkesverksamma har tillräckligt med kunskap för att hantera dessa ärenden?

Upplever du att det finns tillräckliga resurser för att hantera dessa ärenden?

Har du gått vidare efter det som hänt?

Vad innebär detta i så fall för dig?

Vad är det som har hjälpt dig att gå vidare?

Vad tror du skulle kunna hjälpa dig att gå vidare?

Tycker du att kontakten med respektive instanser avslutades vid en bra tidpunkt?